

**SPOLOČNÝ PROGRAM
ROZVOJA OBCÍ
DOLNEJ ORAVY**

2024 - 2030

Obsah

ÚVOD	3
1. ANALYTICKÁ ČASŤ	5
1.1 Vymedzenie a lokalizácia územia	5
1.2 Historický vývoj územia	7
1.3 Životné prostredie	18
1.4 Demografia a trh práce	22
1.5 Občianska infraštruktúra a vybavenosť územia	28
1.6 Technická infraštruktúra	33
1.7 Hospodárstvo regiónu	37
1.8 Dotazníkový prieskum a šetrenia	45
1.9 SWOT analýza	51
2. STRATEGICKÁ ČASŤ	60
2.1 Stanovenie kľúčových faktorov a disparít rozvoja územia	60
2.2 Vízia, ciele a priority regiónu	64
3. PROGRAMOVÁ ČASŤ	65
3.1 Priority a opatrenia	65
4. REALIZAČNÁ ČASŤ A FINANČNÝ PLÁN	67
4.1 Akčný plán, projektové zámery a financovanie aktivít	67
5. ZÁVER	78
6. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	80
7. Prílohy	80

ÚVOD

Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy je komplexným dokumentom, integrujúcim otázky rozvoja fyzických štruktúr obyvateľstva so sociálnymi, ekonomickými a ďalšími aspektmi. Voči ostatným plánovacím dokumentom spracovaných na miestnej úrovni má zastrešujúcu funkciu a jeho funkcia voči ostatným spracovaným rozvojovým dokumentom na lokálnej úrovni je nadradená. Dokument je vypracovaný v súlade s platnou legislatívou (zák. č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších zmien) spracovaný ako strednodobý rozvojový dokument s uplatnením princípu partnerstva s relevantnými aktérmi regionálneho rozvoja na území spoločného regiónu obcí Dolnej Oravy. V zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. je existencia PHRSR podmienkou pre získanie zdrojov zo štátneho rozpočtu a doplnkových zdrojov pre rozvojové projekty obcí a VÚC.

Dokument reaguje aj na ciele a priority Agendy OSN pre udržateľný rozvoj 2030, Európsky ekologický dohovor, Víziu a stratégiu rozvoja Slovenska do roku 2030. Stratégia reaguje na trendy súvisiace s klimatickou krízou, demografickými zmenami, technologickým vývojom, zmenou sociálnych väzieb, na identifikované problematické oblasti a výzvy a jej spracovanie prebehlo s výraznejším zapojením partnerov z územia.

V roku 2021 začalo aktuálne programové obdobie Európskej únie, ktoré sa skončí v roku 2027. V tomto období je možné využívať financovanie na päť cieľov politiky súdržnosti.

1. Inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva;
2. Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa;
3. Prepojenejšia Európa – mobilita a regionálna pripojiteľnosť IKT;
4. Sociálnejšia Európa – vykonávanie Európskeho piliera sociálnych práv.
5. Európa bližšie k občanom – udržateľný a integrovaný rozvoj mestských, vidieckych a pobrežných oblastí prostredníctvom miestnych iniciatív.

V rámci procesu spracovania dokumentu boli rešpektované nasledovné princípy:

- partnerstvo a transparentnosť – do tvorby a spracovania dokumentu boli aktívne zapojené pracovné skupiny, starostovia obcí, poslanci obecných zastupiteľstiev a obyvatelia zúčastnených obcí;
- rešpektovanie špecifik územia a ochrana hodnôt;
- prioritizácia a koncentrácia;
- relevantnosť a realizovateľnosť opatrení a aktivít – ich monitorovanie je navrhnuté prostredníctvom stanovených indikátorov pre každé opatrenie stratégie;
- financovateľnosť opatrení a aktivít, resp. identifikovanie zdrojov financovania – zachytené najmä vo finančnej časti a v Akčnom pláne.

Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy tvoria 4 samostatné kapitoly. V analytickej časti sú komplexne rozobraté základné regionálne charakteristiky tohto územia, ktoré vyústili do SWOT analýzy. Pri tvorbe analytickej časti sa vychádza aj z dotazníkového prieskumu. Strategická časť je venovaná výstupom z predchádzajúcej kapitoly, v ktorej sú stanovené kľúčové faktory rozvoja a disparity regiónu. Tieto následne vyústili do cieľov, jednotlivých priorít a opatrení pre rozvoj Dolnej Oravy. V programovej časti sú uvedené všetky priority a opatrenia regionálneho rozvoja týkajúce sa definovaného regiónu. V záverečnej implementačnej časti a finančnom pláne sú uvedené všetky plánované projektové zámery, ich financovanie a akčný plán na ich realizáciu. Samostatnú prílohovú časť tvorí indikatívny zoznam projektových zámerov spracovaný jednotlivo pre každú obec územia spoločného regiónu.

Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy je spracovaný do roku 2030 vrátane. Spoločný program rozvoja je otvorený dokument, ktorý v prípade podstatných zmien bude možné podľa potreby aktualizovať, a po jeho schválení jednotlivými zastupiteľstvami obcí v zmysle zákona, bude slúžiť ako aktualizovaný dokument v programovom období 2021 - 2027.

1. ANALYTICKÁ ČASŤ

1.1 Vymedzenie a lokalizácia územia

Mikroregionálny celok Dolná Orava sa nachádza v Žilinskom samosprávnom kraji, v juhozápadnej časti okresu Dolný Kubín a tvorí 8 obcí západne od katastrálneho územia okresného mesta Dolný Kubín. Sú to nasledovné obce: Kraľovany, Párnica, Žaškov, Istebné, Veličná, Oravská Poruba, Jasenová, Vyšný Kubín.

Najvýchodnejší bod sa nachádza v katastrálnom území obce Vyšný Kubín (49°17' severnej geografickej šírky a 19°36' východnej geografickej dĺžky). Najzápadnejší bod vyčleneného územia sa nachádza v katastrálnom území obce Kraľovany (49°17' severnej geografickej šírky a 19°07' východnej geografickej dĺžky). Najsevernejšia časť územia sa nachádza v časti katastrálneho územia obce Veličná (49°28' severnej geografickej šírky a 19°21' východnej geografickej dĺžky) a najjužnejší bod opisovaného regiónu sa nachádza v katastrálnom území obce Kraľovany (49°13' severnej geografickej šírky a 19°13' východnej geografickej dĺžky).

Obrázok 1: Obce Dolnej Oravy

Z geomorfologického hľadiska možno územie zaradiť do Oravskej Magury (severná časť Dolnej Oravy), Oravskej vrchoviny (východná časť Dolnej Oravy), Chočských vrchov (južná časť Dolnej Oravy), Veľkej Fatry (juhozápadnej časti Dolnej Oravy) a Malej Fatry (západná časť Dolnej Oravy).

Riešené územie hraničí na severe s obcou Zázrivá okresu Dolný Kubín. Na juhu hraničí s obcami okresu Ružomberok. Sú nimi obce Stankovany, Švošov, Komjatná a Valaská Dubová. Na západe hraničí s obcami Šútovo a Krpeľany okresu Martin, a obcou Terchová okresu Žilina. Na východe hraničí s obcou Leštiny okres Dolný Kubín.

Dopravná sieť je tu tvorená cestami I/59 (E 77 – cesta 1. triedy s medzinárodným významom; I/70 (cesta I. triedy z Kraľovian smerom do Dolného Kubína). I/18 (cesta I. triedy v trase z Kraľovian do Martina). Územie je tvorené aj cestami II. a III. triedy. Sú to cesta: II/583 (z Párnice smerom do Zázrivej), cesty III/018025 (Kraľovany), III/0701, III/0702 (Žaškov), III/0703 (Istebné), III/0705 (Veličná – Revišné), III/0708 (Dolný Kubín – Oravská Poruba – Veličná), III/05917 (smerom z Vyšného Kubína do Leštín).

Územím prechádza aj železničná trať. Je to jednokoľajná trať číslo 181 Kraľovany – Trstená, ktorá má dĺžku 56,45 km. Územím prechádza aj medzinárodné železničné spojenie Košice – Žilina. V dotknutom území sa nachádzajú 4 zastávky (Kraľovany, Párnica, Istebné, Veličná).

Hlavnou riečnou tepnou územia je rieka Orava a Váh. Okrem nej sú v území povrchové vody väčšieho významu: Jasenovský potok, Mlynský potok, Žaškovský potok, Zázrivka, Istebnianka, Orvišník a Trsteník.

Najnižší bod celého územia sa nachádza v nadmorskej výške 365 m n. m. v riečnom koryte rieky Váh v katastri obce Kraľovany. Najvyšší bod opisovaného územia sa nachádza v katastrálnom území obce Vyšný Kubín, ktorým je vrchol Veľký Choč v nadmorskej výške 1 611 m n. m.

1.2 Historický vývoj územia

Orava, Arwa, Aryva, Arawa, Oravia, Aravia – viacero modifikácií názvu regiónu a rieky, v povodí ktorej sa kraj rozprestiera. Samotný názov sa prvotne vzťahoval na rieku, pričom A. Kavuljak uvádza, že pôvod slova môže byť galského pôvodu a znamenať bystrý tok, bystrú vodu, ale i pôvodu germánskeho a vychádzať z názvu limby. Vo forme Arwa sa pomenovanie objavuje prvý raz v listine z roku 1267. Osídľovanie regiónu Orava začína niekedy v dobe kamennej. Nálezy v oblasti brehov Čiernej Oravy sú dokladom mladopaleolitického človeka. V 19. storočí sa Mikulášovi Kubínyimu na lužickom pohrebisku v Oravskom Podzámku podarilo objaviť dioritický klin, ktorý podľa určitých tvarových a materiálových indícií je možné zaradiť do obdobia eneolitu. Archeologickými výskumami sa podarilo zmapovať a doložiť postupné osídľovanie regiónu v strednej a mladšej dobe bronzovej a v dobe železnej (Dolný Kubín, Medzihradné, Tupá a Ostrá skala, Veličná, Oravský podzámok, Ostražica, Istebné, Medzibrodie, atď.). Osídlenie nebolo prerušené ani v dobe rímskej (Trniny) a neskôr i v období príchodu Slovanov na naše územie, ktorí sa v oblasti Oravy usadili na prelome 8. a 9. storočia p. n. l. na výšinných sídliskách Trniny nad Dolným Kubínom, Istebné – Hrádok, na hradnej vyvýšenine nad Oravským Podzámkom a v hradisku Ostrá skala nad Vyšným Kubínom. Prvá písomná zmienka, týkajúca sa územia Oravy, sa nachádza v listine z roku 1265, ktorou Belo IV. upravoval povinnosti a výsady kráľovských poddaných v Liptove. Práve v nej sa spomína už existujúca colná stanica v Tvrdošíne. Tridsiatok sa nachádzal na významnej obchodnej ceste, prechádzajúcej údolím Oravy do Poľska, cez ktorú sa do Uhorska dovážalo súkno, soľ, olovo a rôzny iný tovar. O tom, že oravský región nebol neobývaným územím svedčí ďalší písomný doklad, listina z roku 1267. Panovník Belo IV. ňou daroval vnukom zvolenského župana Detrika Varín, Žilinu a Tepličku ako výmenu za Oravu s hradom. Samotný pojem „*possessio Arwa....cum castro*“ neznamenal iba Oravský hrad a jeho bezprostredné okolie, ale pravdepodobne sa jednalo už o významovo širšiu formuláciu, ktorá zahŕňala nielen colnú stanicu a niekoľko historicky doložených zemianskych sídiel, ale celé vtedajšie územie Oravy. Môžeme predpokladať, že už v polovici 13. storočia tu existovali menšie dediny, doložené historicky až neskôr. Orava bola kráľovským majetkom, ktorý patrilo spolu s Liptovom a Turcom k Zvolenskému komitátu ako Oravský dištrikt, ale samostatná Oravská stolica sa vyprofilovala až koncom 14. storočia. Osídľovanie regiónu sa rozvíjalo v okolí riečnych tokov a obchodných ciest a počas celého dejinného vývoja Oravy sa postupne formovali a vznikali osady na domácom zvykovom práve (Veličná, Revišné, Istebné,..), na nemeckom práve (Žaškov, Párnica, Trstená...), predovšetkým však na práve valašskom (Medzibrodie, Bziny, Ústie, Pucov, Chlebnice, Oravský Biely Potok, Námestovo, Zubrohlava, Habovka, Suchá Hora...), ktoré koncom 16. storočia prerástlo na doosídľovanie lokalít na práve kopaničiarskom (Rabčice, Zákamenné, Veselé, Sihelné, Mútne, Novot). Jeho uplatnenie podmienujú snahy o zväčšenie úžitkovej pôdy a viaceré lokality, založené pôvodne na valašskom práve (Rabča, Klin, Oravská Polhora...) z tohto dôvodu začali pri dobudovávaní dediny využívať kopaničiarske právo. V

18. storočí vznikli už iba dve osady – Oravská Lesná a Beňadovo a proces osídľovania územia Oravy bol v podstate ukončený. Všetky obce, až na niekoľko lokalít, vo vlastníctve šľachtických rodín, patrili pod správu hradného panstva. Charakteristickým a hlavným zameraním obyvateľstva, žijúceho na území Oravy, bolo poľnohospodárstvo spojené s chovom dobytká a oviec. Doplňovým zamestnaním sa stala remeselná a domácka výroba. Regionálny rámec presiahla výroba a predaj plátna a tiež spracovanie kameňa a dreva. Oravskí plátenníci vyvážali svoje výrobky aj na vzdialené trhy vo vtedajšej Európe, Ázii i Afrike. Život oravských obyvateľov, podobne ako i ľudí v iných regiónoch, závisel od politickej situácie uhorského štátu. Protihabsburské povstania (1604-1606, 1618-1626, 1648-1660, 1678-1687 a 1703-1711) znamenali pre Oravu zničené, vypálené a vyrabované usadlosti, čo prinieslo opätovné zhoršenie i tak biednych životných pomerov ľudí. V roku 1672 sa rozhorelo jedno z najväčších oravských povstaní vedené Gašparom Pikom, ktoré bolo však krvavo potlačené. Nešťastím pre oravský región bol prechod poľsko-litovských vojsk, smerujúcich z Poľska ku Viedni do boja proti Turkom, kedy ľahlo popolom 27 oravských dedín. Nielen povstania, prechádzajúce a táboriace vojská a neúnosné povinnosti a dane zhoršovali biedu obyvateľov, ale často krát to boli i rôzne živelné pohromy, povodne (1813), požiare, epidémie moru či cholery (1739, 1831, 1846-1847) a neúrody (1715-1716). Revolúcia v rokoch 1848 – 1849, ktorá zasiahla celú Európu priniesla zrušenie feudalizmu, výkup poddaných z feudálnych povinností a otvorila cestu k vytvoreniu modernej spoločnosti. V uhorských pomeroch však zostalo zachovaných mnoho polofeudálnych prežitkov. Oravský komposesorát, bývalý hlavný feudál, sa po roku 1868 transformoval na moderný veľkostatok a predstavoval vlastne jediný väčší podnik v regióne, v ktorom naďalej prevládala agrárna malovýroba. Nedostatok pracovných príležitostí a politický útlak zo strany vtedajšej uhorskej vlády, viedli k masovému vystáhovalstvu, predovšetkým do USA. Mnohí Oravci v zámorí ostávali natrvalo. Prvá svetová vojna sa územia Oravy priamo nedotkla, ale hospodársky chaos a politické vrenie, ktoré spôsobila, mali v regióne silný ohlas. V roku 1918 sa Rakúsko-Uhorsko rozpadlo a Orava sa stala súčasťou prvej ČSR. Vytváranie a formovanie hraníc nového štátu znamenalo i to, že sa časť Hornej Oravy, spolu 12 obcí, stala v roku 1920 súčasťou Poľska. V podmienkach demokratickej ČSR došlo na Orave k širokému rozvoju kultúry a školstva, vznikli tu prvé stredné školy, na ktorých sa vyučovalo slovensky, založené boli mnohé kultúrne spolky. Hospodárstvo však bolo poznačené absenciou priemyslu a dôsledkami veľkej hospodárskej krízy v medzivojnovom období. Hospodárska kríza a vznik fašistického režimu v Nemecku viedli k rozpadu ČSR. Slovensko sa stalo samostatným štátom, ale pod nemeckou kontrolou. Začiatok 2. svetovej vojny priamo zasiahol Oravu, keď Slovensko po nemeckom útoku na Poľsko znova obsadilo obce odstúpené v roku 1920. Vojnové pomery a odpor voči fašistickému režimu viedli k vytvoreniu odboja a k protifašistickému povstaniu v roku 1944. Orava sa stala povstaleckým územím a partizáni bojovali v lesoch proti fašizmu až do oslobodenia v apríli roku 1945.

Po druhej svetovej vojne a vytvorení komunistického režimu v obnovenej ČSR došlo na Orave k rozsiahlym zmenám. Bola vybudovaná Oravská priehrada, dominantna severnej časti regiónu, vody ktorej zatopili obce Slanica, Osada, Oravské Hámre, Ústie a L'avkovo. Vznikli významné priemyselné podniky ako OFZ, Tesla Orava, SEZ, ktoré dali Orave podobu moderného regiónu.

Geopolitické zmeny po „nežnej“ revolúcii v roku 1989 viedli k rozpadu ČSR a vzniku SR ako demokratického štátu. Napriek tomu, že Oravu poznačili všetky problémy modernej doby, zachovala si svoj osobitý charakter (Floreková, Chmelík, Oravské múzeum P.O.H.).

Do 14. storočia Orava nejstvovala ako samostatný administratívny celok ale bola len súčasťou Zvolenského komitátu. Po definitívnom rozpade zvolenského komitátu sa v druhej polovici 14. storočia vytvorili aj orgány stoličnej samosprávy oravskej šľachty. Prvú listinu vydanú oravskou stolicou poznáme z roku 1382. Oravská stolica sa skladala pôvodne len z dvoch slúžnovských okresov. Bol to tzv. Horný a Dolný. V roku 1777 sa stolica nanovo rozdelila na štyri slúžnovské okresy: Dolnokubínsky, Oravskopodzámsky, Trstenský a Námestovský.

V rámci tzv. jozefínskych reforiem cisára Jozefa II. v roku 1785 boli značne zmenené hranice stolíc a ich funkcia zmenou šľachtických stolíc na moderné štátne stolice. Cisár Jozef II. spojil v rámci svojej reorganizácie v roku 1786 Oravskú a Liptovskú stolicu do jedného celku. Ako mnohé iné cisárove reformy i táto sa po jeho smrti pre odpor šľachty skončila neúspechom. V roku 1790 sa samostatnosť Oravskej stolice znovu obnovila a existovala samostatne až do roku 1850.

Od tohto roku a počas celého obdobia Bachovho absolutizmu bola Oravská stolica premenovaná na župu (všetky stolice na Slovensku sa v tom období premenovali na župy) a pripojená k Turčianskej stolici (teraz už župe), čím vznikla Oravsko – turčianska župa. Tento stav trval až do roku 1867, kedy boli hranice žúp zmenené opäť do podoby spreď roka 1848, čím teda Oravská župa nadobudla svoju samostatnosť v rámci administratívneho usporiadania. Takéto administratívne členenie ostalo zachované až do roku 1923. Dokonca na tom nezmenilo nič ani vznik Česko - Slovenska v roku 1918, ktoré prevzalo doterajší právny systém a územné a správne usporiadanie.

Po roku 1923 nasledovalo na Orave veľžupné zriadenie s už sformovanými okresmi (trvanie 1923 až 1928). Územie Oravy bolo začlenené do Župy XVII. sú sídlom v Turčianskom Sv. Martine. na území Oravy boli vytvorené tri okresy: Dolný Kubín, Námestovo a Trstená.

V rokoch 1928 – 1939 bolo v Česko–Slovensku župné usporiadanie nahradené krajinským zriadením. Celé územie Slovenska sa nazývalo Slovenská krajina. Okresy na Orave ostali identické s predošlými troma okresmi.

Po vzniku vojnovkej Slovenskej republiky (1939 – 1945) sa Orava opäť dostala pod župné zriadenie (opäť boli zavedené župy ako administratívne jednotky). Jej názov bol Tatranská

župa so sídlom v Ružomberku. Na Oravu zasahovali tri okresy: Dolný Kubín, Trstená a Námestovo.

Po skončení vojny sa začali kreovať kraje a okresy (obdobie 1949 – 1960). Územie Oravy patrilo do žilinského kraja a na území sa opätovne vytvorili tri okresy: Dolný Kubín, Námestovo, Trstená.

Po roku 1960 až do roku 1990 Orava spadala pod Stredoslovenský kraj so sídlom v Banskej Bystrici s jediným okresom na území celej Oravy, a to okresom Dolný Kubín.

Počas obdobia rokov 1990 až 1996 bolo územie Oravy jedným okresom – okresom Dolný Kubín, ktorý sa členil na 4 obvody: Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín (po prvýkrát v histórii) a Trstená.

K ďalšej reorganizácii miestnej štátnej správy došlo v roku 1996. Bolo zrušených 121 obvodov a opätovne sa zaviedla krajská úroveň štátnej správy. Orava spadala pod správu Žilinského kraja, na svojom území mala 3 okresy: Námestovo, Dolný Kubín a Tvrdošín. Od roku 2002 sa Žilinský kraj premenoval na Žilinský samosprávny kraj, respektíve vyšší územný celok. Vnútorne členenie Oravy ostalo zachované.

Stručná charakteristika jednotlivých obcí Dolnej Oravy

Kraľovany

Obec Kraľovany leží medzi pohorím Malej a Veľkej Fatry, pri sútoku riek Váh a Orava. Obec je vzdialená 18 km od Dolného Kubína. Dopravná poloha obce Kraľovany je veľmi dobrá vzhľadom k úrovni vybudovaného cestného a železničného spojenia. Obyvatelia obce môžu využívať miestne autobusové a vlakové dopravné spojenie. Obec je súčasťou územia vyššieho územného celku Žilinského samosprávneho kraja, z administratívneho hľadiska prináleží okresu Dolný Kubín. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1363 v listine, v ktorej je spomínaná dôležitá obchodná cesta od Sučian cez Kraľovany do Ružomberka, teda v priestore stretu troch regiónov – Oravy, Turca a Liptova. Práve obchod, ale aj rybolov a iné hospodárske aktivity boli s najväčšou pravdepodobnosťou hlavným dôvodom i predpokladom pre vznik pôvodnej osady. O polstoročie v roku 1420 sa obec spomína ako súčasť majetku Oravského hradu, ktorý vtedy prináležal uhorskému kráľovi, neskôr rodine Thurzovcov. Prví osadníci pochádzali z Turian. Obec bola – vzhľadom na svoju strategickú polohu – vždy súčasťou historických pohybov, vrátane vojenských, po ktorých bola obec vždy nepriaznivo poznačená. To sa odrážalo aj v živote samotných obyvateľov, ktorí sa zaoberali predovšetkým pltníctvom a drevorubačstvom. Nie náhodou je obsahom obecného znaku a pečate práve plť na vode s dvomi k sebe obrátenými pltníkmi. Kraľovianska pltnica bola hospodársky aktívna až do roku 1943 a hornatý chotár obce tvorili lesy s rozlohou viac ako 1000 ha. Do hospodárstva obce a života jej obyvateľov však významnou mierou zasahovali aj mlyn, píla, kameňolom, ťažba

piesku a štrku. Geografická poloha a nadmorská výška spôsobujú, že opisované územie leží prevažne v chladnej oblasti. Centrom kultúrneho života obce je obecný kultúrny dom so spoločenskou sálou a knižnicou, kde sa organizujú rozličné kultúrne podujatia. Na organizácii spoločenského života sa podieľa aj obecná samospráva nielen formou poskytovania obecných priestorov pre kultúrne vyžitie obyvateľstva, ale taktiež spolupodielaním sa na organizovaní kultúrnych, spoločenských a športových podujatí. V obci pôsobí folklórny súbor "Kraľovančan". Aktívnejšiu zložku tvorí športový život v obci, ako Telovýchovná jednota, rybársky spolok, futbalový klub. Taktiež tu aktívne pôsobia aj iné zbory a združenia, ktoré prispievajú k zlepšeniu kvality života obyvateľov obce. Priamo v obci sa nenachádzajú žiadne kultúrno – historické pamiatky, ktoré by mali vyšší spoločenský význam a plnili by funkciu kultúrno – historických predpokladov určených na rozvíjanie cestovného ruchu v území.

Párnica

S názvom obce Párnica sa prvýkrát stretávame pri popise chotára Istebné. V archívnych dokumentoch z roku 1382 sa spomína, že hranice chotára končili niekde pri potôčiku *Parnicza* (dnes Zázrivka). Z najväčšou pravdepodobnosťou vtedy obec Párnica ešte neexistovala. Pôvod názvu bol odvodený údajne od prameňa teplej vody tzv. teplice, alebo parnice, ktorý sa nachádza za obcou smerom na sever. Prvá písomná zmienka o existencii Párnice pochádza z roku 1420. V priebehu druhej polovice 15. storočia a začiatkom 16. storočia Párnica zaznamenávala priaznivý rozvoj. Zložitým obdobím v dejinách tejto obce bola druhá polovica 17. storočia. Počet obyvateľov sa v priebehu 18. a 19. storočí neustále menil. Obyvateľstvo Párnice tvorili predovšetkým sediaci.

Obec Párnica leží v juhozápadnej časti Oravy v údolí rieky Orava, v nadmorskej výške 458 m n. m., v chladnej oblasti. Obec Párnica je stredisková obec, cez ktorú prechádza železničná trať Kraľovany - Trstená smerujúca z juhu na sever. Môžeme teda dopravnú polohu obce charakterizovať ako uspokojivú vzhľadom k úrovni vybudovaného cestného spojenia. Obec Párnica patrí podľa administratívneho členenia do okresu Dolný Kubín, ktorý je súčasťou Žilinského kraja. Na geologickej stavbe okolia Párnica sa zúčastňujú dva základné celky pohoria Západných Karpát - tvoria severnú, severozápadnú a západnú časť územia tvoria vnútorné Karpaty - Malá Fatra a menšiu juhovýchodnú a východnú časť chotára mladšie vonkajšie Karpaty - Oravská vrchovina. Obec susedí s obcami Žaškov a Zázrivá. V obci sa každoročne koná množstvo spoločenských a kultúrnych podujatí. Ide o aktivity miestneho charakteru, ktoré sú spojené s históriou a zvyklosťami obce. V rámci kultúrnych podujatí môžeme spomenúť fašiangové zábavy, Deň matiek, Deň detí, Párnické švábkobranie – folklórne dni obce, stretnutia so staršími občanmi, Mikulášske oslavy, Silvestrovskú zábavu, Ples podnikateľov atď. Zo športových podujatí sa pravidelne usporadúva medziuličný futbalový turnaj, silvestrovský stolnotenisový turnaj a futbalový turnaj o pohár starostu obce.

Centrom kultúrneho života je Miestne osvetové stredisko, kde sa organizujú rozličné kultúrna podujatia. Na organizácií spoločenského života sa podieľa obecná samospráva nielen formou poskytovania obecných priestorov pre kultúrne vyžitie obyvateľstva, ale taktiež spolupodielaním sa na organizovaní kultúrnych, spoločenských a športových podujatí. Spomedzi zaujímavosti v oblasti ľudovej architektúry, kultúrnych pamiatok a historických budov možno spomenúť: evanjelický kostol z roku 1927, ako aj budovu mlyna a papierne pochádzajúce z roku 1785.

V obci vychádzajú štvrťročne noviny s názvom Párnické noviny. Cieľom je poskytovať občanom aktuálne informácie z prvej ruky o celkovom dianí v obci, uverejňovať rozhodnutia zo zasadnutí obecného zastupiteľstva, informácie zo základnej školy, cirkvi ako aj z ostatných spoločenských organizácií. Párnické noviny si môžu občania stiahnuť alebo pozrieť aj na webovej stránke obce Párnica.

Žaškov

Obec Žaškov leží v južnej časti Oravskej vrchoviny, v hlbokoj a širokej doline potoka Žaškovec, v blízkosti cesty I/70 (cesta I. triedy z Kralovian smerom do Dolného Kubína). Nadmorská výška v strede obce je 482 m n. m., v katastri sa pohybuje v rozmedzí 452 až 1170 m n. m. Rozloha katastrálneho územia je 2 472 ha.

Prvá písomná zmienka o Žaškove je k roku 1351, keď kastelán Oravského hradu Michal Štegel udelil Žaškovu nemecké - žilinské právo. Dozvedáme sa to z listiny kráľa Žigmunda z roku 1388, ktorou kastelánom i vicekastelánom Oravy nariadil, aby neobmedzovali práva Michala, syna Mikuláša dedičného richtára zo Žaškova. Michalovmu dedovi Martinovi ich udelil Michal Štegel a potvrdil ich kráľ Ľudovít I. V roku 1406 prepísal uvedený ochranný list Martinovi z Ružomberka. V roku 1412 na základe sťažnosti richtára Jána Mazanca zakázal županovi Oravy Bohdalovi porušovať výsady žilinského práva obyvateľom Žaškova. Z uvedeného vyplýva, že nemecké právo bolo prijaté zo Žiliny a žaškovský dedičný richtár a obyvatelia mali také práva ako ostatné dediny v okruhu žilinského práva. Žaškov je však nepriamo doložený aj v listine vztahujúcej sa na Beňovu Lehotu z roku 1380, ktorá ho nazýva "villa Dewzdorf" (Nemecká dedina). Nemecký názov mal vyjadriť, že Žaškov bol prvou oravskou osadou, ktorá prevzala nemecké právo. Žaškov prijatím nemeckého práva v r. 1351 zmenil svoje postavenie. Zaviedla sa inštitúcia dedičného richtára, ktorý mal rozsiahle súdne právomoci. V roku 1420 sa uvádza pod menom Zaczkow, ako príslušenstvo hradu Orava a v r. 1441 sa spomína Ján, richtár de Zasskov. Prvá škola mohla byť v Žaškove už v 17. storočí, naznačuje to správa kazateľa Ondreja Holéczyho, že v obci sa v 17. storočí vystriedali štyria učители, presnejšie informácie však nemáme. V roku 1795 bola postavená evanjelická škola. Bola to drevená stavba na nevyhovujúcom mieste blízko potoka, ktorý školu často zaplavoval, preto v roku 1913 postavili novú vyhovujúcejšiu budovu školy na vhodnejšom mieste.

Za historickú pamiatku možno označiť v obci rímskokatolícky kostol sv. Gála opáta, ktorý bol postavený v roku 1626 a evanjelický kostol, ktorý bol postavený v roku 1792 v rekordne krátkom čase, za tri mesiace a o sto rokov neskôr bola k nemu pristavená veža. V obci sa nachádza aj pamätník, ktorý je venovaný padlým v II. svetovej vojne. Katolícky aj Evanjelický a. v. cirkevný zbor v obci každoročne organizuje letný tábor pre deti a mládež. V obci pôsobí folklórny súbor Trnkári, doplnený o detský súbor Trnkárik. V roku 1925 bol v obci založený DHZ v súčasnosti má 84 členov. Na jar v roku 1953 vznikla TJ, dnešný Obecný futbalový klub, ktorý má družstvo žiakov, družstvo dospelých hrajúcu najvyššiu oravskú súťaž 6. ligu a nohejbalový oddiel. V prevádzke je tiež obecná knižnica a tradície udržuje Zbor pre občianske záležitosti, ktorý pravidelne usporadúva uvítanie detí do života, kultúrny program ku dňu matiek a posedenie so staršími spoluobčanmi pri príležitosti mesiaca úcty k starším. Medzi tradičné športové podujatia patrí: Žaškovský minimaratón, Motokrosový pretek, Prechod Žaškovským chotárom, Výstup na Šíp, Výstup na Hrdoš, Volejbalové turnaje, Silvestrovský punč a spoločné vítanie Nového roka, spoločný Deň detí a otcov, Strelecká liga a Trojkráľový stolnotenisový turnaj. V septembri sa na Hrádku koná spoločné stretnutie občanov štyroch obcí Žaškova, Jasenovej, Oravskej Poruby a Komjatnej. V obci vychádzajú polročné noviny s názvom Žaškovské ozveny.

Istebné

Z hľadiska administratívneho členenia územie obce Istebné patrí v rámci Žilinského kraja do okresu Dolný Kubín. Obec leží vo východnej časti okresu Dolný Kubín, v doline Istebnianskeho potoka vo Veličianskej kotline. Obec je vzdialená od okresného mesta 7,2 km a 48,8 km od sídla kraja mesta Žilina. Obec sa skladá z dvoch častí Istebné a Hrádok. Kataster obce hraničí s katastrami obcí Veličná a Párnica. Chotár obce ohraničuje západný okraj Oravskej vrchoviny, východný okraj vytvára rieka Orava. Južným okrajom prechádza cesta I/70 a železničná trať Kraľovany – Trstená. Nadmorská výška katastra obce je 490 m n. m. a radí sa k vyššie položeným obciam. Rozloha katastrálneho územia je 1 129 ha. Z hľadiska hustoty osídlenia patrí obec k stredne zaľudneným obciam.

Z geologického hľadiska reliéf územia modeluje niekoľko pohorí. Zo severozápadu zasahuje do katastra obcí Národného parku Malá Fatra, zo severovýchodnej strany pohorie Oravská Magura. Niva rieky Orava leží na juhozápadnom výbežku Oravskej vrchoviny. Južnú časť Oravskej vrchoviny obklopuje Veľká Fatra a pohorie Chočské vrchy.

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1316 pod názvom Istebna. V roku 1382 dostali Istebné zemanovia Dávidovi od uhorského kráľa Ľudovíta Veľkého, od 18. stor. vlastnili dedinu Csillághyovci a Ambroziovci. V roku 1681 založili ev. a v. farnosť a v roku 1688 zriadili v obci evanjelický kostol, faru a školu. Na Medovej hôrke vznikla modlitebňa s farnosťou pre Istebné a ďalších 12 obcí v okolí. V roku 1686 postavili drevený artikulórný kostolík, v roku 1731 ho rozšírili. Zvonica je z 19. storočia, dva kaštiele z 18.

storočia. Začiatkom 20. storočia Csillághyovci postavili parotehelňu, ktorá v roku 1962 zhorela. Počas SNP bola obec Istebné partizánskou obcou.

V súčasnosti sa v katastri obce rozvíja priemyselný park, čoho dôkazom je zrealizovaná stavba firmy HOVAL, ktorá slúži na výrobu kotlov pre teplovodné kúrenie. Výhodou obce je dobrá poloha, ktorá poskytuje podmienky na rozvoj turizmu a rekreačné vyžitie v prírodných podmienkach. Z hľadiska rekreácie je zaujímavá oblasť Kubínska Hoľa a Malá Lučivná. Samotný kataster obce slúži pre turistov na bežecké lyžovanie, cykloturistiku, horskú cyklistiku a turistické vychádzky do nádhernej scenérie Lysice.

Na území obce Istebné sa nachádza množstvo historických pamiatok. Predovšetkým je to objekt zapísaný v Registri kultúrnych pamiatok Pamiatkového ústavu Slovenska - drevený artikulárny kostol sv. Michala. V jeho interiéri sa nachádzajú vzácne maľby, kazateľnica, barokový oltár s obrazom sv. Trojice a ďalšie zaujímavosti. Zvláštnosťou kostola je drevený kalich, ktorý má pripomínať staré časy, keď oravský ľud bol chudobný, ale bohatý duchom. Medzi ďalšie historické pamiatky obce patrí Barokový kaštieľ, Pamätná tabuľa Juraja Matúšku umiestnená na budove evanjelickej fary, Zvonica a Pamätná tabuľa padlým občanom počas SNP.

Veličná

Obec Veličná sa nachádza v najsevernejšej časti mikroregiónu Dolnej Oravy. Geomorfologicky obec leží v Oravskej vrchovine na juhovýchodných svahoch Oravskej Magury, vo Veličnianskej kotline. Jej kataster susedí s obcami: Zázrivá, Istebné, Párnica, Žaškov, Oravská Poruba - Zábrež a okresným mestom Dolný Kubín. Územie sa skladá z dvoch relatívne samostatných, ale prepojených častí: prvá časť je pôvodná ktorú tvorí historické územie obce Veličná, pričlenenej časti, ktorú tvorí miestna časť Revišné. Katastrálne územie obce patrí v rámci Žilinského kraja do obvodu okresu Dolný Kubín. Stred obce sa nachádza v nadmorskej výške 462 m n. m. a rozloha územia je 2 930 ha. Reliéf územia je modelovaný riekou riečnou sieťou potoka Orvišník. Obcou prechádza dôležitá cesta prvej triedy – I/70, spájajúca územie Slovenska s Poľskou republikou. Centrum obce je postavené popri tejto ceste medzi Dolným Kubínom a obcou Istebné. V blízkosti obce taktiež vedie regionálna železničná trať z Kralovian do Trstenej, ktorá má vo Veličnej zastávku.

Veličná je považovaná za najstaršiu obec v regióne Oravy. Jej strategická poloha ju už v minulosti predurčovala k postupnému osídľovaniu. Archeologické nálezy v obci, alebo v jej tesnej blízkosti svedčia o tom, že toto údolie po pravej strane rieky bolo osídlené už v dobe bronzovej. Založenie samotnej obce resp. osady možno datovať do prvej polovice 13. storočia pred tým, ako sa prvý krát spomína v donačnej listine z roku 1272. Touto listinou panovník Ladislav IV. udelil vernému Hocymerovi (zakladateľovi rodiny Revických) zem zvanú „Revišné“. Už vtedy jej názov Magna Villa - Veľká ves symbolizoval jej veľkosť. Dedina sa rozrastala hlavne vďaka obchodnej ceste, spájajúcej údolia Váhu, Turca, Oravy

až na poľskú stranu Karpát. V roku 1370 sa v inej historickej listine spomína, už ako župné mesto Oravskej stolice. Jeho názov sa menil v závislosti od stávajúcich politických pomerov. Začiatkom 15. storočia dostalo pomaďarčený názov Nag Flaw a o storočie neskôr bol zaužívaný poľský názov Welkeg Wsy. Hospodársky a sociálny rozmach dosahovalo mestečko aj vďaka privilégiám od vládnucich panovníkov, ktoré umožňovali usporadúvať slobodné trhy na predaj poľnohospodárskych produktov a dobytky, ako aj výsadné práva organizovať remeselné jarmoky a obchodovať s poľskou soľou. Podľa daňových súpisov z roku 1547 - 1548 patrila Veličná k Oravskému hradu a mala 55 domov. Začiatkom 17. storočia bola Veličná najväčším mestečkom na Orave. Ako najstaršie remeslá sa spomínajú ševci, čižmári, krajčíri, garbiari, murári, tesári, hrnčiari, kováči a zámočníci. Mnohé remeslá boli organizované v miestnych cechoch a nemalou mierou prispievali k rozvoju obce.

Sedemnásťte storočie vnieslo do historického vývoja Veličnej zásadnú zmenu. Okrem stavovských povstaní prišla v roku 1683 najväčšia pohroma, z ktorej sa Veličná veľmi ťažko spamätávala. Poľsko-litovské vojská, ktoré prechádzali Oravou na pomoc Viedni proti Turkom ju takmer do tla vypálili. V plameňoch zhorel aj kostol a spolu s ním celý mestský a župný archív. Táto katastrofa zanechala kruté stopy nielen na nehnuteľnostiach, ale aj na samotných obyvateľoch. Značná časť sa začala postupne vysťahovávať a tým, ktorí ostali sa štatút mesta nepodarilo udržať. Svojim úsilím však dokázali postaviť ďalšie stavby, ako boli mlyny, pivovar, kaštieľ a neskôr na základe tolerančného patentu aj druhý kostol slúžiaci evanjelickej cirkvi. Niektoré z týchto historických pamiatok slúžia občanom aj dnes. V roku 1871 bol Municipálnym zákonom definitívne štatút mesta zrušený a sídlo župy sa natrvalo presťahovalo do Dolného Kubína.

Morfologický vývoj obce negatívne ovplyvnilo aj obdobie po roku 1960 a to na dlhých 40 rokov. Dôvodom bola plánovaná výstavba vodnej priehrady v údolí dolnej Oravy.

Historický vývoj priniesol Veličnej slávu, vzostupy, ale i pády. A aj keď spomínané kruté udalosti hrozili, že tento názov bude navždy z mapy vymazaný, jej obyvatelia svojim úsilím a obetavou prácou ho dokázali zachovať aj pre ďalšie generácie. Súčasnnosť nám ukazuje, že snaha našich predkov nebola márna. Život v obci neustále napreduje a opäť tu vládne stavebný ruch. Pribúdajú domy, pribúdajú rodiny, ľudia tu nachádzajú svoj vlastný domov. Z Veličnej sa stáva miesto, kde sa oplatí žiť. Občianska vybavenosť neustále rastie, obec opäť

žije pomerne bohatým kultúrnym životom, ku ktorému prispievajú občianske združenia, Spevácka skupina Studnička, Spevácka skupina Čečina a divadelný súbor Veličnianske divadlo. Obec každoročne usporadúva množstvo kultúrno-spoločenských akcií a športových podujatí, pričom tými najnavštevovanejšími sú tradičný Veličiansky jarmok a vianočné trhy.

Samospráva od roku 2015 vydáva obecné noviny, ktoré pod názvom „Naša Veličná“ vychádzajú ako občasník. Prostredníctvom nich obec zvyšuje informovanosť a približuje

viac samosprávu obyvateľom. Medzi významné pamätihodnosti v obci Veličná patrí Evanjelický kostol postavený v roku 1785, Komposesorátny kaštieľ z roku 1740, Rímsko-katolícky kostol Svätého Michala z druhej polovice 14. storočia, Židovský cintorín a Župný dom.

Obec Veličná je začlenená do Združenia obcí a miest dolnej Oravy, disponuje členstvom v Euroregióne Beskydy s v Spolku pre obnovu dediny. V rozvoji cezhraničnej spolupráce sa orientuje predovšetkým na pohraničné obce a mestá v ČR, s ktorými udržiava družobné vzťahy.

Oravská Poruba

Podľa geografického členenia patrí katastrálne územie Oravskej Poruby do Oravskej vrchoviny, a to do jej menších jednotiek do Veličianskej kotliny a Podchočskej brázdy. Reliéf tu nie je veľmi členitý. Najvyšším bodom katastra je Pečkov 734 m n. m. a najnižší bod leží v doline rieky Oravy 456,6 m n. m. Zo západnej a južnej strany je Oravská Poruba obklopená pohoriami Malej Fatry, Veľkej Fatry, Chočskými vrchmi. Na sever od obce sa v podobe mohutného horského valu tiahne hrebeň Oravskej Magury. Z najznámejších povrchových celkov tu patrí: Pečkov, Veľká a Malá dolina (pri hranici s Jasenovou), Nové Lazy (s lyžiarskym vlekom), Chudovskô (pri hranici s Veľkou dolinou) a Vrchov. Obec je súčasťou územia vyššieho územného celku Žilinského samosprávneho kraja, z administratívneho hľadiska prináleží okresu Dolný Kubín. Obec je vzdialená od okresného mesta Dolný Kubín 5 km. Katastrálne územie Oravskej Poruby sa skladá z troch sídelných celkov: zemiansky majetok Gäceľ, obec Zábřež a obec Poruba. Osada Poruba vznikla porubom lesov, ktoré patrili mestečku Veličná. V roku 1350 sa spomína pod menom Jabloň. V roku 1420 sa dedina Jabloňová spomína ako príslušenstvo ku hradu Orava. Osade najviac škodili litovské vojská roku 1683, pretože ležala na hlavnej kráľovskej ceste. Obyvatelia obce sa zaoberali poľnohospodárstvom a z remesiel tu mali zastúpenie čižmári, obuvníci, včelári. Od roku 1728 fungoval v obci jeden múčny mlyn. Poruba zostala v poddanskom pomere oproti hradnému panstvu až do roku 1848. Po zrušení poddanstva patrila obec k Uhorsku a od roku 1918 patrila do ČSR a rozvíjali sa tu ďalšie remeslá ako kováčstvo, tesárstvo.

Obec Oravská Poruba má bohaté možnosti rekreácie a výletov do prírody, v zimnom období klzisko za Lúzkom a lyžiarsky vlek pod Novými Lazmi.

V obci je založený požiarny zbor, ktorý má 25 členov futbalový a stolno-tenisový oddiel, úspešne funguje aj Folklórna spevácka skupina Porubanka. Obec je významnou lokalitou, kde sa dochoval ľudový odev a drevená architektúra. V obci sa nachádzal katolícky kostol sv. Alžbety, ktorý bol stavaný na konci 15. storočia a začiatkom 16. storočia, obnovený bol v roku 1647 a bol reštaurovaný počas 18. a 19. storočia iba nepatrne. V roku 1972 bol kostol sv. Alžbety rozobraný a prevezený do Skanzenu v Zuberici, kde tvorí súčasť expozície Múzea Oravskej dediny až dodnes.

Jasenová

Obec Jasenová sa nachádza v okrese Dolný Kubín v malebnej kotline pod Chočom. Katastrálne územie má rozlohu 1 192 ha a hraničí s katastrálnymi územiaми Vyšný Kubín, Oravská Poruba, Komjatná a Valaská Dubová. Nadmorská výška katastrálneho územia je 537 m n. m.

O prvopočiatkoch obce nie sú presné záznamy, ani podrobnejšie správy. Len niektoré názvy chotára a archeologické vykopávky svedčia o jej starobylosti a jestvovaní ľudských obydľí v dobe predhistorickej. V roku 1320 udelil Magister Donč, vtedajší majiteľ Oravského hradu svojmu služobníkovi Michalovi Ladislavičovi rodiny Bobrovnických (bol predkom zemianskej rodiny Čaplovičovskej) „akýsi neobývaný les, ktorý je medzi Oravou a Valaskou Dubovou a nazýva sa Jasenova lúka“. Až do 16. storočia spomínajú Jasenovú len ako zemiansky statok predkov Čaplovičovskej rodiny.

V obci sa nachádza evanjelický kostol z roku 1836, múzeum (rodný dom) Martina Kukučina, prvá evanjelická škola postavená v roku 1798 a zemiansky kaštieľ rodiny Pivkocov z roku 1882. Okrem toho sa v obci nachádza niekoľko oravských domov z 19. storočia.

Medzi významné osobnosti obce Jasenová patrí: Jozef Bencúr - historik a právnik, Vavrinec Čaplovič - zberateľ kníh, Miloš Janoška - priekopník slovenskej turistiky a horolezectva, Martin Kukučín vl. menom Matej Bencúr - realistický spisovateľ a lekár, Ivan Branislav Zoch - spisovateľ a pedagóg, Pavel Zoch - historik a publicista.

Spoločenský a kultúrny život v obci je pomerne pestrý. V obci pôsobí Folklórny súbor Kukučka. Svoj názov nesie podľa rodáka, spisovateľa Martina Kukučina. Súbor sa zúčastňuje rôznych kultúrnych podujatí v rámci Oravy.

Vyšný Kubín

Vyšný Kubín leží na južnej hranici Oravy, v juhovýchodnej časti okresu Dolný Kubín. Obcou Vyšný Kubín prechádza cesta I. triedy – I/59 E 77, cesta medzinárodného významu Sever – Juh (Poľsko - Slovensko - Maďarsko). Nosnou dopravnou komunikáciou je cesta III. triedy. Kataster obec je situovaný v južnej časti Oravskej vrchoviny a na severozápadnom svahu Chočských vrchov v doline potoka Leštiny. Západná odlesnená časť chotára má vrchovinný povrch. Na severnej strane obce vystupuje Ostrá a Tupá skala s bralnými formami a strmými stenami z tretohorných zlepenčov. V južnej zalesnenej hornatej časti vystupuje mohutná hradba Veľkého Choča (1612 m) na vápencoch a dolomitoch s pevnými bralnými formami. Chotár obce má rozlohu 1 274 ha s rozpätím nadmorských výšok 490 m n. m. – 1611 m n. m. Výškový rozdiel sa odráža vo veľkej pestrosti krajiny. Územím obce preteká Jasenovský a Leštinský potok, ktorý sa v Dolnom Kubíne vlieva do rieky Oravy. Pre obec je charakteristická prevaha hornatého terénu.

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1325, kde sa prvýkrát spomína „Felseu Kulbyn (Vyšný Kulbyn). V tomto roku Turčiansky konvent potvrdil, že zemanovia z Liptovskej Revúcej dostali od magistra Donča do úžitku osadu „Felseu Kubbyn“ zámenou za svoje revúcke pozemky. Za neznámych okolností sa osada čoskoro dostala do závislosti od hradu Orava. V roku 1355 a následne v roku 1361 kráľ Ľudovít I. vyňal osadu Vyšný Kubín spod právomoci Oravského hradu a udelil ju vyšnokubínskym zemanom do súkromného vlastníctva, čím sa táto osada stala zemianskou.

Medzi významné osobnosti obce patrí: Pavol Országh Hviezdoslav - najväčší slovenský básnik, prozaik, dramatik a prekladateľ, druhou významnou osobnosťou obce Vyšný Kubín je slovenská spisovateľka a prekladateľka Margita Figuli.

Obec je veľmi bohatá na kultúrne pamiatky. K národným kultúrnym pamiatkam patria: renesančný kaštieľ Kubinyiovcov, s rozsiahlym parkom z prvej polovice 17. storočia, ďalej Pamätník – Priadka, Rímskokatolícky kostol sv. Trojice, Arpádovský kaštieľ vybudovaný v 18. storočí a v druhej polovici 19. storočia a Pomník P.O. Hviezdoslava. Zoznam kultúrnych pamiatok v obci uzatvára ľudový drevený dom č. 39 z roku 1699, ktorý je najstarším ľudovým domom a patrí k najstarším ľudovým stavbám na Orave a dom ľudový č. 86 z roku 1900. K pamätihodnostiam obce patrí hrob rodičov P.O. Hviezdoslava, pamätná tabuľa venovaná spisovateľke Margite Figuli a pamätník SNP.

V obci sa pravidelne konajú stretnutia jubilantov – dôchodcov, trojičná slávnosť, fašiangové slávnosti a iné spoločensko-kultúrne aktivity.

1.3 Životné prostredie

Geologický vývoj, geomorfologické členenie a geomorfologická stavba

Geologický a geomorfologický vývoj (ako aj geomorfologické členenie – tabuľka č. 1) opísaného územia je veľmi zložitý. Začiatkom štvrtohôr nastali veľké zmeny v podnebí zemského povrchu. Silné ochladenie klímy viedlo ku vzniku ľadových dôb. V severnej a strednej Európe existoval rozsiahly ľadovcový štít, ktorý v čase najväčšieho rozsahu siahal zo Škandinávie až k severnému úpätiu Karpát a Sudet. Opisovaná oblasť ležala vtedy v tzv. príľadovcovej (periglaciálnej) zóne, kde vládlo studené tundrové podnebie. V krátkych letných obdobiach sa horské potoky menili na mocné prívalové toky a z dolín vynášali materiál. Pri vyústení potokov do Oravskej kotliny sa so zmenšením spádu zmenšila aj unášacia sila vody a materiál sa ukladal. Vznikli tak náplavové kužele. Zvlášť výrazný je náplavový kužeľ v Oravskej kotline. Väčšie toky, ako Orava, ukladali materiál na dne svojich dolín v podobe širokých aluviálnych nív. V medziľadových dobách mali rieky menej materiálu, ale zato väčšiu eróziu energiu, takže rozrezali a odniesli materiál, ktorý uložili v ľadových dobách. Tým sa sformovali riečne terasy. Pozdĺž rieky Oravy sa v pleistocéne vytvorilo niekoľko terasových stupňov. Najzreteľnejšie sú vo výške 4-10, 20, 70 až 80 m nad nivou Oravy. V mladších štvrtohorách sa na modelovaní a pretváraní povrchu i naďalej

podieľala významnou mierou tečúca voda a povrchové toky si neustále prehľbovali svoje korytá. Okrem nej to bola erózia pôdy, najmä zosuny a vôbec procesy svahovej modelácie, ktoré sú veľmi časté vo flyšovej časti opisovanej oblasti. Čím ďalej, tým väčšiu reliéfovú úlohu v súčasnosti zohráva človek a v posledných desaťročiach stojí medzi reliéfovými činiteľmi na prvom mieste.

Tabuľka 1: Geomorfologické členenie územia Dolnej Oravy

Sústava	Podsústava	Provincia	Subprovincia	Oblasť	Celok
Alpsko - Himalájska	Karpaty	Západné Karpaty	Vonkajšie Západné Karpaty	Stredné Beskydy	Oravská vrchovina, Oravská Magura
			Vnútorne Západné Karpaty	Fatransko – tatranská oblasť	Malá Fatra, Chočské vrchy, Veľká Fatra

Zdroj: Geomorfologické členenie SSR a ČSSR, 1986 Atlas krajiny SR, 2002

Geomorfologická skladba opisovaného územia je členitá, o čom svedčí aj výškové rozpätie 365 – 1 611 m n. m. Najvyšší bod územia je kóta s nadmorskou výškou 1 611 m n. m. (v južnej časti katastra obce Vyšný Kubín – kóta Veľký Choč) a najnižší bod sa nachádza v nadmorskej výške 365 m n. m. v koryte rieky Váh v katastri obce Kraľovany. Orientácia reliéfu je v opisovanom území prevažne severozápad - juhovýchod, sever; sklonitosť svahov územia sa pohybuje v rozmedzí od 2,6° do 21,0°; vo vrcholových častiach Chočských vrchov je to viac ako 21,0°. Pokiaľ sledujeme horizontálnu členitosť, tak môžeme konštatovať, že záujmové územie sa člení nasledovne: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, nižšie hornatiny, vyššie hornatiny a veľhornatiny (Choč, Rozsutec a Stoh).

V opisovanom území sa nachádza aj prírodný útvar - Kraľoviansky meander, ktorý je typickým vhlbeným dolinovým meandrom a je dokladom tektonického vývoja oblasti, poskytujúcim možnosť rekonštrukcie paleogeografických pomerov územia. Má vedecký a populárno-náučný význam.

Hodnotu územia dotvára aj existencia malých, miestne významných jaskýň. Sú to jaskyne: Kraľovianska jaskyňa, jaskyňa v Kraľovianskej kope, Stredná kraľovianska jaskyňa, Baraskulina jaskyňa v Šípe, Ladová jaskyňa v Šípe, Jaskyňa v Ostrej skale.

Klimageografická charakteristika

Jedným zo znakov podnebia opisovaného územia je jeho vnútrozemský charakter, pre ktorý sú typické veľké rozdiely teploty v januári a v júli. Veľká členitosť reliéfu v území spôsobuje v zimných mesiacoch vznik teplotných zvrátov - inverzií. Inverzia vzniká tak, že ťažší studený vzduch vyplňa často i niekoľko dní kotliny a doliny a podmieňuje vznik

hmlistého mrazivého počasia, zatiaľ čo vo vyšších polohách môže byť jasné a teplejšie počasie.

Geografická poloha a nadmorská výška spôsobujú, že opisované územie leží v dvoch klimatických oblastiach:

1. mierne teplá oblasť s *mierne teplým, veľmi vlhkým vrchovinovým okrskom* (teplota v júli viac ako 16°C) – súčasťou tohto okrsku je povodie rieky Orava,

2. chladná oblasť s okrskom *mierne chladným* (s teplotami v júli pohybujúcimi sa od 12°C do 16°C) – tento okrskok zaberá prakticky celú časť sledovaného územia, a s okrskom *chladným horským* (v júli sa pohybujú teploty od 10°C do 12°C), ktorý zaberá najvyššie časti územia)

Hydrogeografická charakteristika

Do povrchových vôd môžeme zaradiť tečúce a stojaté vody. Hlavnou riečnou tepnou územia je rieka Orava a sčasti v katastrálnom území obce Kraľovany - Váh. Rieka Orava sa do Váhu vlieva v katastrálnom území obce Kraľovany. Okrem nich sú v území povrchové vody väčšieho významu: Jasenovský potok, Mlynský potok, Žaškovský potok, Zázrivka, Istebnianka, Orvišník a Trsteník (všetky tvoria prítok Oravy). Na území sa nachádza aj niekoľko malých vodopádov s lokálnym významom prevažne v malofatranskej časti regiónu (Kraľovany, Párnica, Veličná a Žaškov).

Na území sa nachádzajú aj vodné plochy stojatých vôd. Najznámejšie sú Párnické jazerá (zaplavené štrkovisko so 17 vodnými plochami) a rybníky v obci Párnica, rybníky vo Vyšnom Kubíne, Šútovské jazerá v obci Kraľovany (zaplavený lom pri motoreste Rieka) a sčasti na hranici s okresom Martin aj vodná nádrž Krpeľany.

Pokiaľ sledujeme výdatnosť a výskyt podzemných vôd vhodných na geotermálne využitie oravského potenciálu, tak môžeme konštatovať, že oblasť je chudobná na geotermálnu energiu v porovnaní s inými oblasťami Slovenska. V obci Oravská Poruba, v časti Gäcel sa nachádza vrt termálneho prameňa. V urbanistickej štúdií obce sa predpokladá termálna voda v hĺbke 3 km. Predpokladaná teplota vody by mala mať teplotu 70 °C a byť sírano – vápenato - horečná s vysokým obsahom železa. Predpokladá sa, že by mala mať významné priaznivé účinky na organizmus –najmä na choroby pohybového ústrojenstva. . Na minerálne vody je sledované územie v porovnaní s ostatnými územiami Slovenska relatívne bohaté, no ich význam je len lokálny, pretože majú malú výdatnosť a ich existencia závisí do značnej miery klimatickým pomerom a antropogénnych vplyvov v území (rôzne vajcovky, medokýše, kyselky, sírnaté pramene s malým, lokálnym významom). Prírodné minerálne zdroje sa nachádzajú v obciach Žaškov a Vyšný Kubín, no majú len malý význam, výdatnosťou sú slabé.

Pedogeografická charakteristika

V opisovanom území sa nachádzajú nasledovné pôdne typy: fluvizem, kambizem, rendzina, pararendzina, pseudoglej a podzol. Tieto **pôdy nemajú z poľnohospodárskeho hľadiska veľký význam** (okrem fluvizeme), sú však dôležitým akumulátorom zrážkovej vody. Pokiaľ sledujeme zrnitostné frakcie pôd (čiže pôdne druhy), tak územie je zastúpené týmito druhmi: hlinité pôdy (stredne ťažké pôdy), ílovito - hlinité pôdy (ťažké pôdy), ílovité a ílové (veľmi ťažké pôdy).

Ochrana prírody a krajiny

Ochrana prírody znamená zachovanie rozmanitosti podmienok a foriem života v regióne, vytváranie podmienok na trvalé udržiavanie, obnovovanie a racionálne využívanie prírodných zdrojov, záchranu prírodného dedičstva, charakteristického vzhľadu krajiny a na dosiahnutie a udržanie ekologickej stability. Ochrana životného prostredia a prírody zvyšuje kultúrny a turistický potenciál územia, čo má za následok prívod turistov nielen do chráneného územia ale aj do širšieho okolia (ubytovanie, stravovanie, cykloturistika...)

Veľkoplošné chránené územia: Národný park Malá Fatra, Národný park Veľká Fatra (ochranné pásmo),

Maloplošné chránené územia: V opisovanom území sa nachádzajú nasledovné maloplošné chránené územia (tabuľka č. 2).

Tabuľka 2: Maloplošné chránené územia na území Dolnej Oravy so stupňom ochrany

Kategória	Názov
CHA	Rieka Orava (4 .stupeň), Ostrá skala a Tupá skala (3. a 4. stupeň)
PR	Kunovo (5. stupeň), Veľká Lučivná (5. stupeň)
NPR	Choč (5. stupeň), Minčol (5. stupeň), Rozsutec (5. stupeň), Sokolec (5. stupeň), Šíp (5. stupeň), Šrámková (5. stupeň), Šútovská dolina (5. stupeň)
PP	Kraľoviansky meander (4. stupeň)
NPP	Oravské hradné bralo

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2023

NATURA 2000: Sústavu NATURA 2000 tvoria 2 typy území: osobitne chránené územia - vyhlasované na základe smernice o vtákoch - v národnej legislatíve: chránené vtáčie územia; osobitné územia ochrany - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: územia európskeho významu. NATURA 2000 predstavuje doposiaľ najkomplexnejšiu právnu normu na ochranu prírody vo svete (<http://www.sopsr.sk/natura/index1.php?p=3&lang=sk>). V území sa nachádzajú nasledovné lokality NATURA 2000 (tabuľka č. 3).

Tabuľka 3: Lokality NATURA 2000 v území Dolnej Oravy

Kategória	Názov lokality NATURA 2000
Územia európskeho významu (ÚEV)	Orava, Veľká Fatra, Malá Fatra, Váh, Choč, Šíp
Chránené vtáčie územia (CHVÚ)	Malá Fatra

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2023

Chránené stromy: Do maloplošnej ochrany možno zahrnúť aj chránené stromy, ktoré majú určitú historickú alebo kultúrnu hodnotu a zaslúžia si osobitný prístup v rámci ochrany prírody. V sledovanom území sa nachádzajú nasledovné chránené stromy (tabuľka č. 4).

Tabuľka 4: Chránené stromy na území Dolnej Oravy

Obec	Druh stromu
Oravská Poruba	Skupina líp na cintoríne
Párnica	Lipa pri budove lesnej správy, Jaseň pri budove lesnej správy
Veličná	Lipa pri evanjelickom kostole
Istebné	Jaseň pri kaštieli, Duby pred budovou detskej ambulancie, Lipy pri kostole

Zdroj: ŠOP SR, vlastné spracovanie, 2023

1.4 Demografia a trh práce

Demografické ukazovatele sú významným prvkom v analýze procesov určitého územia. Dokážu nám dať výborný pohľad na endogénne procesy, ktoré sa dejú vo vnútri opísaného územia a ktoré sú zodpovedné za smerovanie, vývoj a budúce napredovanie regiónu. Na základe nich možno predikovať a pripraviť sa na scenáre, ktoré je možné v blízkej budúcnosti očakávať, pokiaľ daný trend bude aj naďalej pokračovať.

Vývoj počtu obyvateľov obcí Dolnej Oravy

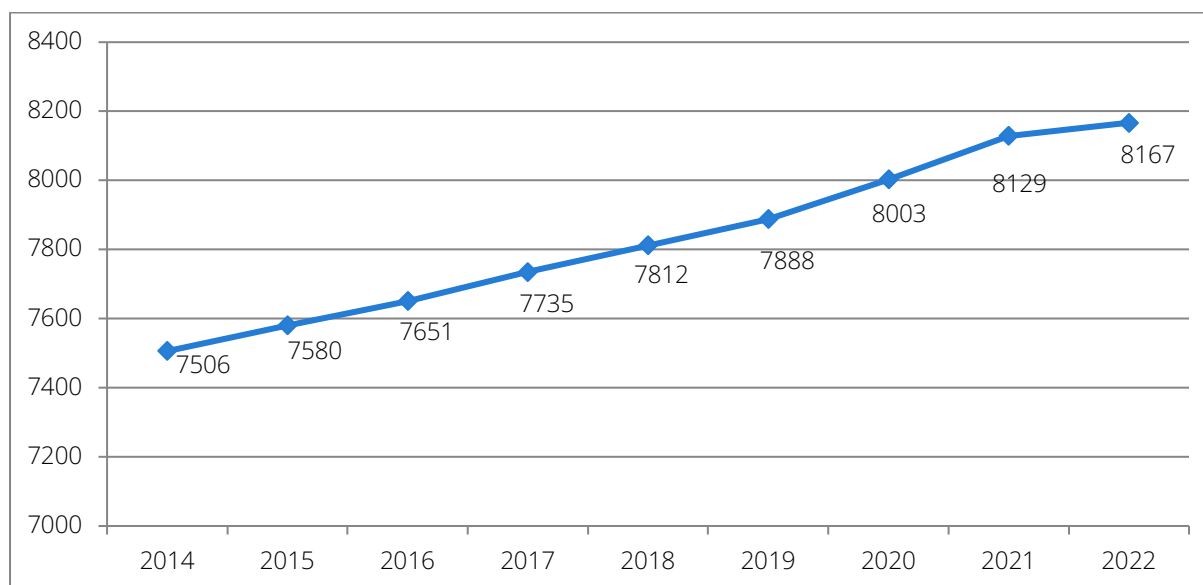
Sledovaním vývoja počtu obyvateľov Dolnej Oravy (tabuľka č. 5, graf č. 1) jasne vidieť, že vývoj celkového počtu obyvateľov opísaného územia má stúpajúcu tendenciu, počet obyvateľstva narastal z počtu 7506 obyvateľov v roku 2014 na 8167 obyvateľov v roku 2022. Z uvedených hodnôt môžeme konštatovať, že počet obyvateľov v opísanom území stúpa, čo predstavuje pozitívum pre opísané územie. Z tabuľky č. 2 máme možnosť vidieť, že medzi najväčšie obce patrí Žaškov (s počtom obyvateľov 1633 v roku 2022), Istebné (s počtom obyvateľov 1335 v roku 2022) a Veličná (s počtom obyvateľov 1482 v roku 2022). Naopak medzi najmenšie obce Dolnej Oravy patrí Jasenová (s počtom obyvateľov 427 v roku 2022).

Tabuľka 5: Vývoj počtu obyvateľov obcí Dolnej Oravy (2014 - 2022)

Obec	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Istebné	1357	1328	1328	1347	1358	1371	1363	1356	1335
Jasenová	411	413	410	416	417	421	418	426	427
Kraľovany	446	446	442	428	433	427	433	425	429
Oravská Poruba	1029	1051	1031	1028	1040	1049	1065	1089	1096
Párnica	853	862	871	883	903	922	931	952	963
Veličná	1103	1172	1220	1249	1288	1326	1379	1453	1482
Vyšný Kubín	709	720	739	774	767	782	814	805	802
Žaškov	1598	1588	1610	1610	1606	1590	1600	1623	1633
Dolná Orava SPOLU	7506	7580	7651	7735	7812	7888	8003	8129	8167

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie (stredný stav trvale bývajúcего obyvateľstva)

V opisovanom území najväčší prírastok obyvateľov zaznamenala obec Veličná, ktorý sa zvýšil za 8 rokov o 379 obyvateľov (čo môže mať za následok aj blízkosť k mestu Dolný Kubín, v ktorom pokračuje migračný úbytok do satelitných obcí okresu). Naopak najväčší úbytok obyvateľstva zaznamenala obec Istebné, kde sa počet obyvateľov znížil za 8 rokov o 22 obyvateľov.

Graf 1: Vývoj počtu obyvateľov Dolnej Oravy (2014 - 2022)

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie

Pri detailnejšom pohľade na prirodzený pohyb obyvateľov (prirodzený prírastok, resp. úbytok obyvateľstva, ktorý tvorí rozdiel medzi živonarodenými a zomrelými obyvateľmi za určitý čas v určitej jednotke; tabuľka č. 6) je možné sledovať, že počas sledovaného obdobia 8 rokov došlo k celkovému prirodzenému úbytku obyvateľstva v rokoch 2019, 2021 a 2022. Najvyšší celkový prirodzený prírastok počas sledovaného obdobia 8 rokov

bol zaznamenaný v roku 2015 (plus 18 obyvateľov). Najväčší prirodzený prírastok je vidieť v obci Veličná (34 obyvateľov). Najväčší prirodzený úbytok zaznamenávame v obci Istebné (mínus 44 obyvateľov). Z uvedeného vyplýva jednoznačná reprodukčná sila územia, nakoľko prevyšuje počet živonarodených nad počtom zomrelých obyvateľov.

Tabuľka 6: Prirodzený pohyb obyvateľov obcí Dolnej Oravy (2014 - 2022)

Obec	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Istebné	-1	-3	-5	-5	-7	3	-10	-5	-11
Jasenová	-2	1	2	0	2	1	1	2	-2
Kráľovany	2	2	-7	0	3	0	1	-4	-2
Oravská Poruba	2	7	6	1	-2	1	4	0	5
Párnica	6	10	0	7	11	-6	5	-2	3
Veličná	4	-1	8	10	2	-4	6	7	-1
Vyšný Kubín	-3	2	6	2	4	-8	10	-10	-6
Žaškov	-1	-3	-5	-5	-7	3	-10	-5	-11
Dolná Orava SPOLU	8	18	10	15	13	-13	17	-12	-14

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie

Ak budeme sledovať migračný pohyb obyvateľov (rozdiel medzi prisťahovanými a odťahovanými obyvateľmi za určitý čas v určitej jednotke; tabuľka č. 7), ktorý je taktiež jednou zo zložiek celkového pohybu obyvateľov v regióne, vidíme, že počas celého sledovaného obdobia 8 rokov bola dosiahnutá len kladná hodnota, čo predstavuje pre územie priaznivý demografický vývoj populácie.

Tabuľka 7: Migračný pohyb obyvateľov obcí Dolnej Oravy (2014 - 2022)

Obec	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Istebné	-6	-11	16	21	5	10	-22	-7	-16
Jasenová	-2	5	-1	4	2	-6	0	2	8
Kráľovany	-4	-3	1	-4	-3	-1	-1	2	2
Oravská Poruba	-6	12	-14	8	11	8	-1	10	-1
Párnica	17	7	10	18	21	25	19	29	22
Veličná	19	51	43	26	42	18	68	35	52
Vyšný Kubín	27	-2	33	-1	5	15	16	4	5
Žaškov	-10	5	8	-7	-16	2	-4	7	27
Dolná Orava SPOLU	35	64	96	65	67	71	75	82	99

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie

Na úrovni samotných obcí len dve obce zaznamenali migračný úbytok obyvateľstva (záporné migračné saldo). V obci Kráľovany došlo k najväčšiemu migračnému úbytku (mínus 11 obyvateľov). Obec Istebné vykázala migračný úbytok (mínus 10 obyvateľov).

Z uvedeného je evidentné, že obce sa potýkajú s migráciou obyvateľstva do väčších sídelných štruktúr hlavne z ekonomických dôvodov.

Celkový pohyb obyvateľov (rozdiel medzi prirodzeným a migračným pohybom, tabuľka č. 8) je počas celé sledovaného obdobia 8 rokov kladný. Celkový pohyb obyvateľov v opísanom území bol najvyšší v roku 2016 (+ 109 obyvateľov). Pri pohľade na jednotlivé obce Dolnej Oravy vidíme, že najväčší celkový pohyb je počas 8 rokov zaznamenaný v obci Veličná (+ 338 obyvateľov).

Tabuľka 8: Celkový pohyb obyvateľov obcí Dolnej Oravy (2014 - 2022)

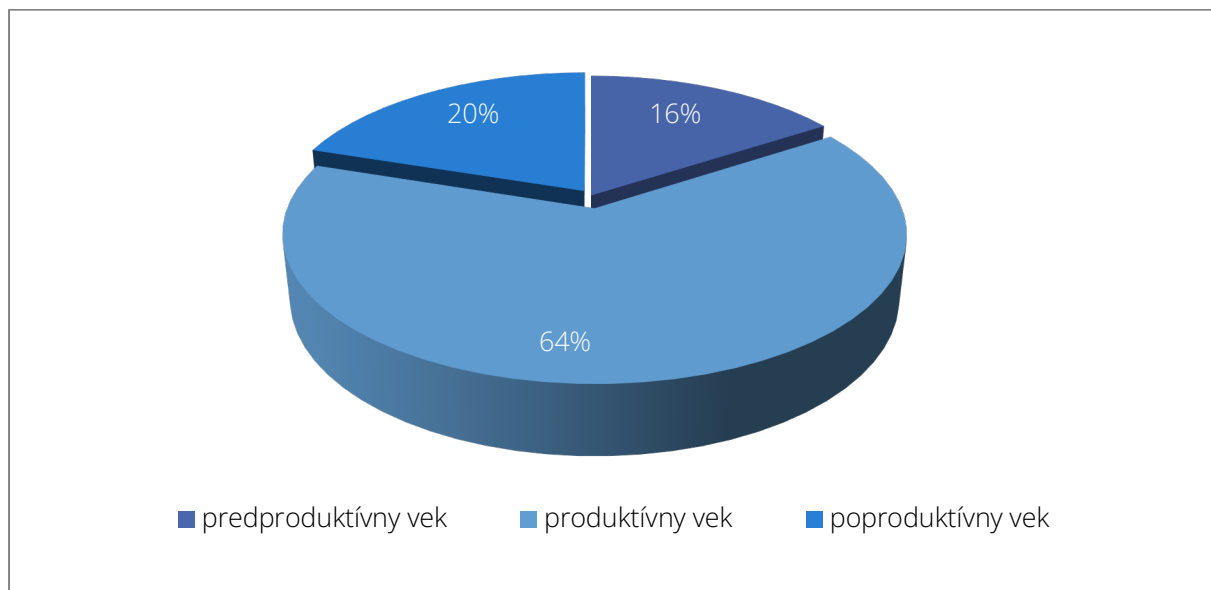
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Istebné	-7	-14	11	16	-2	13	-32	-12	-27
Jasenová	-4	6	1	4	4	-5	1	4	6
Kraľovany	-2	-1	-6	-4	0	-1	0	-2	0
Oravská Poruba	-4	19	-8	9	9	9	3	10	4
Párnica	12	-2	13	16	17	15	11	27	17
Veličná	25	61	43	33	53	12	73	33	55
Vyšný Kubín	31	-3	41	9	7	11	22	11	4
Žaškov	-13	7	14	-5	-12	-6	6	-3	21
Dolná Orava SPOLU	38	73	109	78	76	48	84	68	80

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie

Veková štruktúra obyvateľstva

Sledovaním počtu obyvateľov opísaného územia podľa produktívnych vekových skupín (graf č. 2) vidíme, že počet obyvateľov predproduktívneho veku (0 – 14 rokov) tvorí 16 % z celkového počtu obyvateľov v roku 2022. Viac početnou skupinou obyvateľstva sú obyvatelia v poproduktívnom veku, ktorí tvoria 20% z celkového počtu obyvateľov. Z uvedených hodnôt jednoznačne vyplýva, že opísané územie z hľadiska vývoju počtu obyvateľov dosahuje nepriaznivý trend u vekovej štruktúry obyvateľstva, kde narastá počet obyvateľov v poproduktívnom veku, zatiaľ čo počet obyvateľov v predproduktívnom veku klesá. V opísanom území je najpočetnejšou skupinou obyvateľstvo v produktívnom veku, ktoré tvorí až 64 % celkového počtu obyvateľov.

Graf 2: Veková štruktúra obyvateľstva Dolnej Oravy v roku 2022

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023 – vlastné spracovanie

Štruktúra obyvateľstva podľa vierovyznania

Obyvateľstvo regiónu možno považovať z hľadiska vierovyznania za homogénne (tabuľka č. 9). Prevažná väčšina obyvateľov sa hlási ku Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (3995 obyvateľov), nasleduje Rímskokatolícka cirkev (3141 obyvateľov). Bez vyznania je 1.105 obyvateľov obcí Dolnej Oravy a nezistený počet tvorí 20 obyvateľov. Najviac obyvateľov sa hlásilo k rímskokatolíckej cirkvi v obci Veličná (736 obyvateľov). Ku evanjelickej cirkvi augsburského vyznania sa hlásilo najviac obyvateľov v obci Žaškov (752 obyvateľov). Najviac obyvateľov bez vyznania evidujeme v obci Istebné (267 obyvateľov) a taktiež aj najviac obyvateľov s nezisteným vyznaním (98 obyvateľov).

Tabuľka 9: Štruktúra vierovyznania obcí Dolnej Oravy podľa SOBD 2021

RKC	gréckokat.	pravosl.	ECAV	ref. kat.	cirkev	svedkovia	Jehovovi	iné	bez vyznania	nezistené
3141	24	7	3490	1		1		25	1105	200

Zdroj: SOBD, 2021 – vlastné spracovanie

Štruktúra obyvateľstva podľa národnosti

Národnostné zloženie tiež možno považovať za homogénne v opisovanom území (tabuľka č. 10). Najviac obyvateľov sa hlásilo ku slovenskej národnosti (7882 obyvateľov), nasledovala česká národnosť (24 obyvateľov) a poľská s rómskou národnosťou (6 obyvateľov). Ako ostatnú národnosť uviedlo 9 obyvateľov a nezistená národnosť je evidovaná pri 140 obyvateľoch.

Tabuľka 10: Národnostné zloženie obyvateľov obcí Dolnej Oravy podľa SOBD 2021

slovenské	české	ukrajinské	rómske	poľské	ostatné	nezistené
7882	24	2	2	6	9	140

Zdroj: SOBD2021 – vlastné spracovanie

Štruktúra obyvateľstva podľa dosiahnutého vzdelania

Z hľadiska vzdelanostného zloženia obyvateľstva Dolnej Oravy (tabuľka č. 11) možno vidieť, že najviac obyvateľov sledovaného územia má dosiahnuté úplné stredné odborné vzdelanie s maturitou (spolu 2172 obyvateľov). Za nimi nasledujú obyvatelia s učňovským vzdelaním bez maturity (1683 obyvateľov) a základné vzdelanie (celkovo 1260 obyvateľov s týmto vzdelaním v opisovanom území).

Pokiaľ budeme sledovať vysokoškolské vzdelanie tak 1436 obyvateľov dosiahlo stupeň vysokoškolského vzdelania. Bez vzdelania bolo evidovaných až 942 obyvateľov (čo je v percentuálnom vyjadrení 12 % obyvateľov). Nezistené vzdelanie bolo uvedené pri 162 obyvateľoch.

Tabuľka 11: Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva Dolnej Oravy podľa SOBD 2021

Obec	bez ukončeného vzdelania – osoby vo veku 0-14 rokov	základné vzdelanie	stredné odborné (učňovské) vzdelanie (bez maturity)	úplné stredné vzdelanie (s maturitou)	vyššie odborné vzdelanie
Istebné	124	217	332	369	70
Jasenová	48	51	69	129	21
Kraľovany	56	55	118	118	15
Oravská Poruba	121	141	205	327	61
Párnica	111	167	212	258	52
Veličná	207	222	217	378	68
Vyšný Kubín	105	103	108	199	30
Žaškov	170	304	422	394	89
SPOLU	942	1260	1683	2172	406

Zdroj: SOBD2021 – vlastné spracovanie

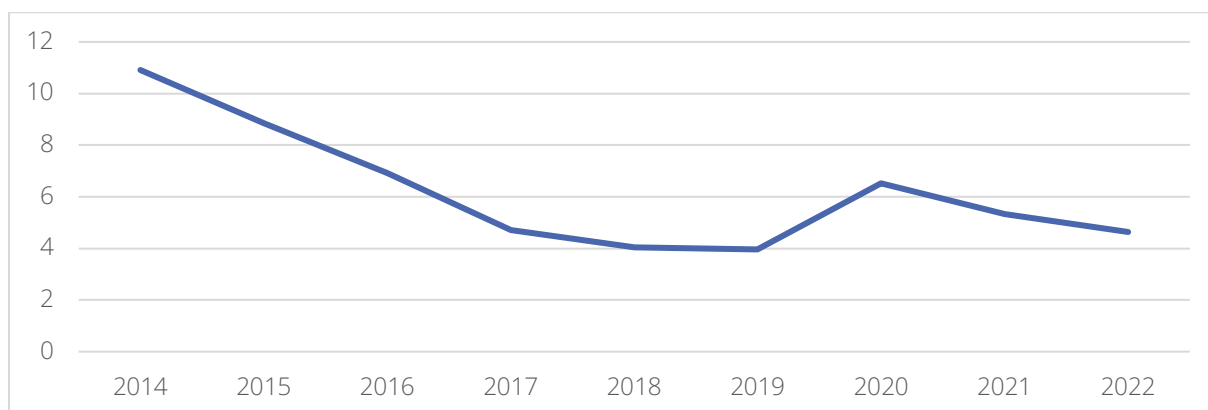
Obec	vysokoškolské vzdelanie	bez školského vzdelania – osoby vo veku 15 rokov a viac	nezistené
Istebné	176	5	66
Jasenová	96	1	10
Kraľovany	66	1	1
Oravská Poruba	210	2	12
Párnica	130	2	4
Veličná	317	2	20
Vyšný Kubín	239	2	10
Žaškov	201	3	39
SPOLU	1435	18	162

Zdroj: SOBD2021 – vlastné spracovanie

Vývoj nezamestnanosti

Ak sledujeme vývoj miery evidovanej nezamestnanosti (graf č. 3), tak vidíme, že od roku 2014 až do roku 2022 mala nezamestnanosť klesajúci charakter z pôvodných 10,91% v roku 2014 na 4,63% v roku 2022, kedy nezamestnanosť počas sledovaného obdobia dosiahla svoje minimum. K poklesu významne prispel aj príchod nových firiem, ktoré dodávajú súčiastky a komponenty do automobilového priemyslu a rozširovanie výroby už existujúcich podnikov v území.

Graf 1: Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti obcí Dolnej Oravy (2014 - 2022)

Zdroj: štatistická úroveň okresu, zdroj ŠÚ SR, 2023

1.5 Občianska infraštruktúra a vybavenosť územia

Bývanie

Občianska infraštruktúra týkajúca sa bývania a bytovej problematiky je v sledovanom území tvorená prevažne individuálnou bytovou výstavbou (rodinné domy v súkromnom vlastníctve, tabuľka č. 12) podľa realizovaného Sčítania obyvateľov domov a bytov v roku

2021. Obce v opisovanom území nemajú zriadený fond opráv a modernizácie bytového fondu. Obce Dolnej Oravy nedisponujú infraštruktúrou obytných budov v majetku obce. Pokiaľ budeme sledovať vlastníctvo pozemkov vhodných pre výstavbu bytov podľa územného plánu, tak len v obciach Oravská Poruba, Vyšný Kubín a Párnica sa takéto pozemky nachádzajú, až 68% územia predmetnými pozemkami nedisponuje. Sledovaním záujmu o bývanie v obci vidíme, že len v obci Kraľovany obyvatelia neprejavili záujem o bývanie. Počet žiadateľov o výstavbu rodinných domov bol v sledovanom území 67. Naopak počet žiadateľov o výstavbu nájomných bytov bol v území 4 v dvoch obciach – Jasenová a Istebné). V opisovanom území sa nenachádzajú sociálne byty.

Tabuľka 12: Počet IBV v obciach Dolnej Oravy podľa SOBD 2021

Obec	Istebné	Jasenová	Kraľovany	Oravská Poruba	Párnica	Veličná	Vyšný Kubín	Žaškov
Budovy s jedným bytom	560	215	175	363	378	515	265	554

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023– vlastné spracovanie

Školstvo

Na území Dolnej Oravy pôsobilo v školskom roku 2015/2016 7 materských škôl, ktoré navštevuje spolu 216 detí predškolského veku. Materská škola sa nenachádza v obciach Jasenová a Leštiny (najmenšia obec v opisovanom území).

Počet obcí, v ktorých je zriadená základná škola so stupňom 1 – 4 (školský rok 2015/2016, tabuľka č. 13) je len jedna a to obec Vyšný Kubín s jednou takouto základnou školou s počtom žiakov 12. Škôl s vyučovacím stupňom 1 – 9 (šk. rok 2015/2016) je v území celkovo 2 (Istebné a Žaškov). Spoločne ich navštevuje 253 žiakov. Základná škola Istebné disponuje aj vonkajším ihriskom, škola nemá telocvičňu. Základná škola Žaškov disponuje aj vlastnou telocvičňou a viacúčelovým ihriskom. V základnej škole Vyšný Kubín je vybudovaná telocvičňa, no je potrebné ju doplniť novými prvkami, nakoľko sú zastarané.

Na základných školách sa vyučujú cudzie jazyky: anglický a ruský. Okrem základného vzdelania na jednotlivých školách môžu deti po vyučovaní navštevovať aj rôzne záujmové krúžky. V školách je pomerne dobré technické vybavenie. Školy sú vybavené počítačovými miestnosťami, jazykovými učebňami, interaktívnymi tabuľami, dataprojektormi či videoprojektormi, tlačiarňami, skenermi, TV a majú prístup na internet. Nezastupiteľné miesto má na základných školách aj profesia asistent učiteľa, ktorý sa podieľa na utváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie zdravotných a sociálnych bariér žiaka, resp. viacerých žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri zabezpečení výchovno-vzdelávacieho procesu.

Súkromné základné umelecké školy, stredné školy, gymnáziá, materské centrá (jasle) ani vysoké školy, prípadne detašované pracoviská vysokých škôl sa na opísanom území nenachádzajú. Najbližšie takéto vzdelávacie inštitúcie sa nachádzajú v Dolnom Kubíne, Nižnej, Trstenej a Tvrdošíne.

Tabuľka 13: Školské zariadenia na území Dolnej Oravy v šk. roku 2015/2016

Obec	Istebné	Jasenová	Kraľovany	Oravská Poruba	Párnica	Veličná	Vyšný Kubín	Žaškov
Počet MŠ/počet detí v MŠ	1/40	-/-	1/20	1/36	1/23	1/42	1/43	1/45
Počet ZŠ (1. – 4. roč.)/ žiakov v ZŠ (1. – 4. roč.)	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	1/12	-/-
Počet ZŠ (1. – 9. roč.)/ žiakov v ZŠ (1. – 9. roč.)	1/120	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	1/150
Počet súkromných ZUŠ/počet žiakov	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-
Počet stredných škôl/počet žiakov	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-

Zdroj: vlastné spracovanie, 2023

Sociálna oblasť a zdravotníctvo

Poskytovanie sociálnych služieb na úrovni SR vymedzuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), ktorý upravuje právne vzťahy pri poskytovaní sociálnych služieb, financovaní sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb. Hlavnými činnosťami sociálnych služieb sú opatrovateľské, rehabilitačné, terapeutické a poradenské procesy, ktoré sa nezaobídu bez ľudského vzťahu, odbornej profesionality personálu, ošetrovateľskej a opatrovateľskej technológie a v neposlednom rade bez profesijnej etiky. Cieľom poskytovania sociálnych služieb zo strany samosprávy je rozpoznať a vyplniť čo najkvalitnejšie požiadavky prijímateľov sociálnych služieb a v prípade zmenených potrieb rýchlo reagovať a odborne a kvalifikovane poskytnúť služby, ktoré si stav klienta vyžaduje. Taktiež cieľom samosprávy v sociálnej oblasti je umožniť občanovi, aby aj napriek svojej nepriaznivej situácii mohol zotrvať vo svojej komunite. Obec by mala poskytovať sociálne služby tak, aby nevytvárala u prijímateľov závislosť na službách, ale ich podporovala a aktivovala v schopnosti iniciatívne riešiť svoju krízovú situáciu. Podľa najnovších štatistík, prípadne na každú druhú osobu v skupine generácie od 40 do 60 rokov najneskôr v roku 2050 jedna osoba staršia ako 80 rokov.

Sociálne služby poskytované na opisovanom území Dolnej Oravy sú poskytované pre oblasť riešenia nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu či z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku. Ide o oblasť, ktorá je v sociálnych službách zastúpená výrazne najčastejšie. Poskytujú sa v nej sociálne služby osobám, ktoré sú spravidla dlhšiu dobu odkázané na pomoc inej osoby pri bežných denných činnostiach, pri starostlivosti o domácnosť či pri rozličných sociálnych aktivitách. Pre svoju dlhodobejšiu povahu (na rozdiel napr. od služieb pre rodiny s deťmi) sa zvyknú nazývať aj ako služby dlhodobej starostlivosti. V rámci služieb dlhodobej starostlivosti sa pre osoby odkázané na pomoc inej osoby poskytujú v opisovanom území tieto druhy sociálnych služieb - opatrovateľská služba a denný stacionár.

Väčšia ponuka sociálnych služieb sa nachádza v blízkych mestách Dolný Kubín, Trstená alebo Tvrdošín (komunitné centrá, domovy sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov, denné stacionáre a podobne). V súvislosti so starnutím populácie sa okrem zvýšenej potreby inštitucionalizovanej starostlivosti očakáva rozšírenie terénnych sociálnych služieb. Súčasný trendy dávajú do popredia rastúcu dôležitosť domácej a komunitnej dlhodobej starostlivosti. Dostupnosť terénnej opatrovateľskej služby je v území nedostatočná, čo je v rozpore s trendmi EÚ a strategickými zámermi MPSVR SR v tejto oblasti. Výkon týchto služieb v súčasnosti čiastočne nahrádzajú samosprávy obcí, ktoré však nemajú na výkon týchto činností dostatočné materiálo-technické ani personálne kapacity.

Obce Dolnej Oravy, ktoré poskytujú terénne sociálne služby (prevažne opatrovateľskú službu pre občanov) sú nasledovné: Istebné, Párnica, Veličná, Vyšný Kubín a Žaškov. V obci Žaškov sa poskytuje opatrovateľská služba s denným pobytom v Dennom stacionári (DOM CHARITAS svätého Kamila).

V území absentuje aj pobytové zariadenie sociálnej starostlivosti. Podľa opakujúcich sa vyjadrení zástupcov obcí, dôvodom pre takéto znížovanie rozsahu poskytovanej opatrovateľskej služby, v čase keď sa dopyt po sociálnych službách zvyšuje, je nedostatok finančných prostriedkov.

Každá z obcí využíva aj inštitút verejno-prospešných služieb, s ktorým má pozitívne skúsenosti. V súčasnosti je bezbariérovosť pre zdravotne postihnutých občanov v obciach opisovaného územia zabezpečená len čiastočne. Snahou obcí je však v budúcnosti v spolupráci s ostatnými subjektmi poskytujúcimi občanom služby bezbariérovosť v obciach zabezpečiť.

Zdravotnú starostlivosť je možné vykonávať v Nemocnici s poliklinikou v Dolnom Kubíne, Trstenej a Námestove. Ak sledujeme zdravotnícke zariadenia nachádzajúce sa priamo na území obcí Dolnej Oravy, vidíme, že sú tvorené:

- Obvodným zdravotným strediskom v Istebnom (obvodný lekár, detský lekár, stomatológ);

- Obvodným zdravotným strediskom v Párnici (obvodný lekár, stomatológ).

Okrem týchto zdravotných stredísk sa na území nachádza aj lekáreň a to konkrétne v obciach Istebné a Párnica. Až 50% zástupcov samospráv Dolnej Oravy uviedlo, že súčasná zdravotnícka infraštruktúra v území nie je dostatočná (buď chýba v obci úplne, prípadne chýba ambulancia určitého špecialistu, za nedostatok je považované aj dochádzanie za takýmito službami a zlé technické vybavenie existujúcich zariadení a ambulancií).

Šport a kultúra

Okrem samospráv sa na zabezpečovaní športových a kultúrnych aktivít spolupodieľa aj množstvo neziskových organizácií, ktoré pôsobia na opisovanom území. Na svoje aktivity využívajú kultúrne domy, klubovne, športoviská (futbalové ihriská, viacúčelové ihriská, telocvične v základných školách a podobne), ktoré sa nachádzajú na území každej samosprávy. Sú to hlavne nasledovné mimovládne neziskové a neštátne organizácie (nadácie, občianske združenia a ďalšie právne formy neziskových združení – tabuľka č. 14).

Tabuľka 14: Športové a kultúrne organizácie na území Dolnej Oravy

Obec	Organizácia venujúca sa kultúre a športu
Istebné	<ul style="list-style-type: none"> - OŠK, DHZ, - Jednota dôchodcov Slovenska - VW club Slovakia - Miestny spolok červeného kríza
Jasenová	<ul style="list-style-type: none"> - Veselie spod Choča zoskupenie dobrovoľníkov na zachovanie ľudových krojov a piesni -
Kraľovany	<ul style="list-style-type: none"> - Folklórna skupina Kraľovančan - Rybársky spolok - Poľovnícke združenie Kraľovany - DHZ Kraľovany
Oravská Poruba	<ul style="list-style-type: none"> - Oravský kajak tím - TJ Družstevník - Spevácka skupina Porubčanka - Jednota dôchodcov Slovenska - Detsky súbor Rámus
Párnica	<ul style="list-style-type: none"> - Kynologický klub ORAVA Párnica - Športový klub Párnica - DHZ - Folklórny súbor Párnica - OZ domáci maznáčik - Párnický rybár - Párnicky KZT - Naša Párnica OZ

- ECOLIVE OZ

Veličná

- Veličianske ochotnícke divadlo a spevácka skupina Studnička
- Spevácka skupina Čečina
- Dobrovoľný hasičský zbor
- Klub dôchodcov
- Poľovnícke združenie
- Dobrovoľné dolno-oravské združenie záchranu a pomoci
- Občianske združenie Orava Dolná
- TJ Družstevník Veličná
- Športové združenie Orava Slovakia

Vyšný Kubín

- OZ Skálky

Žaškov

- Združenie pre kultúru Trnkári zo Žaškova - folklór
- Dobrovoľný hasičský zbor Žaškov
- OZ Žaškovšek oz pri základnej škole
- Klub priateľov športu Žaškov
- Pravý uhol práca s mládežou
- CROSS TEAM motorizmus
- Urbár pozemkové spoločenstvo - starostlivosť o les
- OFK Družstevník Žaškov šport , futbal
- Erko - práca s mládežou

Zdroj: vlastné spracovanie, 2023

Nie všetky samosprávy v území disponujú knižnicou. Funkčnú knižnicu má obec Jasenová a Žaškov, Každá z obcí má kultúrny dom. Na opisovanom území Dolnej Oravy majú vybudovaný amfiteáter tri obce (Veličná, Oravská Poruba a Kraľovany). Obec Párnica taktiež disponuje vonkajším areálom pre kultúrne podujatia, ktorý vak nie je amfiteátrom, ale skôr kultúrno spoločenským a športovým areálom. Samosprávy v opisovanom území nemajú detské kino. Obec Vyšný Kubín občasne vydáva aj obecné noviny, ostatné obce vydávajú len ročenky (Jasenová) alebo polročenky (Veličná a Párnica). Zvyšné obce Dolnej Oravy nevydávajú svoje noviny vôbec. V niektorých obciach boli zriadené digitálne infokiosky, kde obce poskytujú základné informácie pre občanov a turistov (Žaškov, Párnica, Vyšný Kubín, Istebné, Oravská Poruba). Všetky obce prešli na digitálnu formu oznamov, využívajú webové stránky a sociálne siete .

1.6 Technická infraštruktúra

Doprava

Dopravná sieť je tu tvorená cestami I/59 (E 77 – cesta 1. triedy s medzinárodným významom; z Vyšného Kubína do Jasenovej), III/2247 (z Vyšného Kubína do Leštín). I/70 (cesta I. triedy z Kraľovian smerom do Dolného Kubína). I/18 (cesta I. triedy v trase z Kraľovian do Martina). Územie je tvorené aj cestami II. a III. triedy. Sú to cesta: II/583 (z Párnice smerom do Zázrivej), cesty III/2245 (Kraľovany), III/2256 (Žaškov), III/2258,2259

(Istebné), III/2260, 2263 (Veličná – Revišné; Veličná – Oravská Poruba), III/2263 (Dolný Kubín – Oravská Poruba – Veličná).

Územím prechádza aj železničná trať. Je to jednokoľajná trať číslo 181 Kľačany – Trstená, ktorá má dĺžku 56,45 km. Územím prechádza aj medzinárodné železničné spojenie Košice – Žilina. Obec Kľačany je zároveň východiskovou stanicou regionálnej trate vedúcej cez Oravu do Trstenej. V dotknutom území sa nachádzajú 4 zastávky (Kľačany, Párnica, Istebné, Veličná).

Hromadnú dopravu osôb (mestskú aj prímestskú) na území regiónu zabezpečuje ARRIVA Liorbus, a.s. so svojimi 26 linkami prímestskej dopravy. Spoločnosť ARRIVA Liorbus. V roku 2018 prešla recertifikácie riadenia kvality podľa medzinárodnej normy ISO 9001:2008 .

Okrem ARRIVA Liorbus, a.s. pôsobí v regióne aj niekoľko súkromných autobusových dopráv, ktorá prepravuje obyvateľov v rámci regiónu ale aj mimo neho. V opisovanom území sa nachádza 9 autobusových zastávok (Kľačany, Párnica, Žaškov, Istebné, Veličná, Oravská Poruba, Jasenová, Vyšný Kubín).

Nemotorová doprava (cyklistická doprava a cyklotrasy) má na území významnú pozíciu s vhodným predpokladom rozvoja do budúcnosti. V súčasnom členení sa v území nenachádza súbor cyklotrás určených výlučne na dochádzku do práce a za nákupmi; pomerne veľký súbor cyklotrás s kombinovanou funkciou - na dochádzku do práce a na turistiku lokalizovaný na cestách I., II., III. triedy a miestnych komunikáciách a pomerne veľký súbor cyklotrás s výlučne turistickou funkciou, lokalizovaný väčšinou na lesných a poľných cestách.

V rámci existujúcej cestnej siete sa dá bicyklovať skoro v celom území, či už prostredníctvom cestných alebo horských bicyklov.

Územím Oravy v súčasnosti vďaka realizovanému cezhraničnému projektu na konci roka 2013, na ktorom spoločne participovali mesto Dolný Kubín a poľská obec Lipnica Wielka, bolo vytvorených celkovo 17 cyklotrás, ktoré vedú po existujúcich miestnych komunikáciách (cesty 2. a 3. triedy, lesné cesty, poľné cesty, zväžnice a podobne). Sú to nasledovné cyklotrasy (nachádzajúce sa len na území Dolnej Oravy alebo ním prechádzajú): Vyšný Kubín – Zázrivá (33 km), Istebné zvonica – Kubínska hoľa (12 km), Pod Kuzmínovom – Istebné (5 km), Leštiny – Pustá poľana (3 km).

V rámci Žilinského samosprávneho kraja bola realizovaná Cyklostratégia ŽSK 2014, ktorá podrobne pojednáva o možnostiach ďalšieho rozvoja cyklistickej dopravy, navrhuje nové cyklotrasy a určuje determinanty budúceho rozvoja cyklistiky v celom Žilinskom kraji. V rámci tejto cyklostratégie bolo na území Oravy vytypovaných a navrhnutých celkovo 13 cyklotrás, ktoré by viedli po už vybudovaných cyklotrasách, niekde by bolo nevyhnutné cyklotrasy vybudovať kvôli hustej cestnej premávke, na niektorých miestach by museli vzniknúť premostenia vodných tokov a podobne. V tabuľke č. 15 prinášame prehľad cyklotrás, ktoré sú navrhované pre územie Dolnej Oravy.

Tabuľka 15: Navrhované cyklotrasy na území Dolnej Oravy v rámci Cyklostratégie ŽSK

Farba	Názov cyklotrasy	Dĺžka cyklotrasy v metroch
červená	Zázrivsko – Oravská cyklomagistrála, Dolný Kubín - Trstená	45 428
žltá	Žaškov - Podšíp	8 770
žltá	Vyšný Kubín - Jasenová	1 522
zelená	Dolný Kubín – Vyšný Kubín - Osádka	9 900
modrá	Oravská Poruba – Kubínska hoľa – Hruštín - Lokca	46 910
modrá	Párnica - Kraľovany	8 550

Zdroj: Cyklostratégia ŽSK, 2014

89% samospráv Dolnej Oravy považujú súčasný stav obslužnosti obce verejnou dopravou za nedostačujúci. Taktiež sa 89% samospráv vyjadrilo, že dopravná obslužnosť miestnych častí obcí verejnou dopravou je nedostatočná. Aj spojenie do okresných miest a krajských miest je považované za nedostatočné.

Telekomunikácie, pošta a miestny rozhlas

Celé územie partnerstva je pokryté signálom mobilných operátorov Orange, T-com, O₂, 4-ka avšak niektorí mobilní operátori nedokážu pokryť svojim signálom celé územie (kvôli náročným geomorfologickým podmienkam). Najproblematickejšie mobilné pokrytie je v obci Veličná – Revišné – T-com, Orange, Žaškov - O₂ . V 56% samospráv je zavedená káblová televízia (Istebné, Kraľovany, Leštiny, Oravská Poruba a Vyšný Kubín a z časti Veličná). Televízny signál sa šíri aj prostredníctvom samostatne zriadených prijímačov v jednotlivých domácnostiach (satelity, internet). Pokrytie internetom je takmer 100% - či už prostredníctvom kábla alebo wifi (chýba v zle dostupných oblastiach, kde je problém s príjmom signálu). 100% samospráv má vybudovaný miestny rozhlas. Sledovaním počtu pôšt a ich zastúpením vidíme, že v štyroch obciach z ôsmich sa nachádza pošta (50% územia). V každej z týchto obcí je jedna pošta: Veličná, Istebné, Žaškov a Kraľovany.

Elektrifikácia a plynofikácia

Plynofikácia pokrýva 56 % opisovaného územia (Istebné, Párnica, Oravská Poruba, Veličná a Žaškov). Dodávky plynu zabezpečuje SPP – distribúcia a.s. Žilina. Okrem SPP poskytuje služby distribúcie plynu aj množstvo alternatívnych dodávateľov, akými sú napríklad SSE distribúcia, a.s., ČEZ Slovensko a.s., ELGAS, RWE gas Slovensko, Vaša energia s.r.o. atď.

Pokrytie elektrickou energiou opisovaného územia je 100%. O jej distribúciu a servis prenosových zariadení sa stará Stredoslovenská energetika, a.s. Žilina. Samozrejme aj v tomto segmente existuje viacero dodávateľských alternatív, ktorými sú napríklad AC energia s.r.o., ČEZ Slovensko s.r.o., Energia Slovakia s.r.o., Right power energy s.r.o. atď. 72% samospráv uviedlo v dotazníkovom prieskume, že stav a kapacita vedení elektrickej

energie je vyhovujúci Technický stav vedenia elektrickej energie nie je vyhovujúci iba v obci Oravská Poruba. Kapacita a technický stav trafostaníc však vyhovuje vo všetkých samosprávach opisovaného územia.

Verejným osvetlením disponuje každá samospráva. Vo väčšine prípadov jeho technický stav však už nedosahoval potrebných kvalít, preto samosprávy pristúpili v ostatných rokoch na jeho postupné zrekonštruovanie a efektívizáciu, čo prináša nemalý komfort v jeho využívaní a veľkým finančným úsporám. Verejné osvetlenia už modernizovali obce Veličná, Oravská Poruba, Párnica, Kralovany, Jasenová, Žaškov, Vyšný Kubín. V obci Istebné je verejné osvetlenie takmer 20 rokov bez väčšej investície, čo z neho robí technicky a aj morálne zastaranú infraštruktúru.

Zásobovanie vodou a kanalizácia

Prístup k pitnej vode na území Dolnej Oravy zabezpečuje v 100% miere Oravská vodárenská spoločnosť. Na celom území existuje aj viacero menších skupinových a miestnych vodovodov. Z dotazníkového prieskumu zástupcov samospráv je zrejmé, že až 89% samospráv považuje kapacitu vodovodu za dostačujúcu, jedna obec v sledovanom území považuje kapacitu za nedostatočnú. Je ňou obec Oravská Poruba. V štyroch obciach používajú obyvatelia na zabezpečenie pitnej vody vlastné studne. Sú to obce Istebné, Oravská Poruba, Vyšný Kubín a Žaškov. Počet domov napojených na skupinový vodovod je spolu 2 200. Z dotazníkového prieskumu zástupcov samospráv partnerstva je zrejmé, že až 89% samospráv v opisovanom území považuje technický stav vodovodnej siete za vyhovujúci, jedna obec považuje technický stav vodovodnej siete za nevyhovujúci. Je ňou obec Oravská Poruba. 78% samospráv opisovaného územia nemá vodovod vo vlastnom majetku obce. Hygienické parametre takto využívané vody sú veľmi dobré.

Z dotazníkového prieskumu je zrejmé, že funkčná kanalizácia sa nachádza v štyroch obciach opisovaného územia (Istebné, Vyšný Kubín, Kralovany, Žaškov). V obci Oravská Poruba je síce vybudovaná verejná kanalizácia na 60 % no je nefunkčná z dôvodu neexistujúcej ČOV, a v obci Jasenová je vybudovaná čiastočne. V obci Párnica a Žaškov sa kanalizácia dokončuje.

65% samospráv má ČOV vybudovanú na svojom území, zvyšné obce buď ČOV nemajú a využívajú vlastné septiky, prípadne odpadová voda nie je čistená. Vo väčšine vybudovaných ČOV je majiteľom obec a ich správcom Oravská vodárenská spoločnosť, a.s. Obec Jasenová napojila na ČOV zatiaľ len 47 domácnosti. Obec Žaškov a Párnica bude kolaudovať kanalizáciu v roku 2024, v súčasnosti prebieha skúšobná prevádzka.

Odpadové hospodárstvo

Nakladanie s komunálnym odpadom má riešené každá samospráva samostatne. Pri zbere sa využívajú viaceré možnosti, či už žetónový systém, vrecový systém, systém zberu do

kuka nádob, veľkoobjemových kontajnerov, paušálne platby za odpad a podobne. Dodávateľia týchto služieb sú v regióne taktiež rôzni. Buď ide o Technické služby mesta Dolný Kubín, Technické služby mesta Ružomberok, Brantner Fatra s.r.o. V roku 2017 sa uskutočnila realizácia projektu Triedený zber komunálneho odpadu v meste Dolný Kubín, cieľom projektu je zvýšiť objem vyseparovaného a spracovaného komunálneho odpadu, mesta Dolný Kubín .

Dve samosprávy majú zriadený zberný dvor na svojom území, sú to obce Jasenová a Žaškov, ďalší pribudne v obci Veličná, ktorý je tesne pred kolaudáciou. Dočasné miesto zberu odpadu má obec Párnica a Oravská Poruba. 100 % samospráv má na svojom území zavedený triedený zber odpadu. V obciach stále chýbajú kompostoviská, kde by sa sústredil biologicky rozložiteľný odpad vo väčšom množstve a koordinovane pre väčšie územie. Niektoré obce, ako napr. Veličná zakúpila pre občanov kompostéry.

1.7 Hospodárstvo regiónu

Rok 2020 sa vo svete niesol v znamení celosvetovej pandémie infekčného ochorenia Covid19. Mnohé odvetvia nášho hospodárstva v regióne Dolnej Oravy zaznamenal pokles tržieb, čo viedlo k prepúšťaniu zamestnancov a teda aj zvýšeniu nezamestnanosti. Kríza postihla priemysel, stavebníctvo, poľnohospodárstvo a tiež služby poskytované v oblasti cestovného ruchu.

Posledná štatistika počtu fyzických a právnických osôb podnikateľov bola vypracovaná v roku 2015. Sledovaním počtu fyzických a právnických osôb (tabuľka č. 16) vidíme, že najväčšie zastúpenie spomedzi právnických osôb majú ziskové organizácie, naopak spomedzi fyzických osôb sú to živnostníci. Najviac podnikateľských subjektov bolo v roku 2014 v obci Žaškov – 145 subjektov. Najviac samostatne hospodáriacich roľníkov sa nachádzalo v obci Oravská Poruba – 8 subjektov.

Tabuľka 16: Štruktúra FO a PO na území Dolnej Oravy v roku 2015

Obec	Istebné	Jasenová	Kraľovany	Oravská Poruba	Párnica	Veličná	Vyšný Kubín	Žaškov
PO ziskové	14	5	7	21	15	34	23	18
PO neziskové	38	5	11	7	8	12	9	15
FO živnostníci	75	30	21	61	63	81	48	108
FO slobodné povolania	6	0	0	0	2	2	1	1
SHR	4	1	1	8	1	3	0	3
Subjekty spolu	137	41	40	97	89	132	81	145

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2015

V súčasnosti sú v obciach opisovaného územia Dolnej Oravy identifikovaní nasledovní zamestnávateľia v poľnohospodárskych, priemyselných a nevýrobných odvetviach:

V súčasnosti sú v obciach opisovaného územia Dolnej Oravy identifikovaní nasledovní zamestnávateľia v poľnohospodárskych, priemyselných a nevýrobných odvetviach:

- Miba Sinter Slovakia, s.r.o. Dolný Kubín
- Dolnooravská nemocnica L.N. Jégého Dolný Kubín
- OFZ a.s. Istebné, prevádzka Široka
- Nobel Automotive Slovakia s.r.o. Dolný Kubín
- Bourbon Automotive Plastics Dolný Kubín s.r.o.
- Mahle Engine Components Slovakia s.r.o. Dolný Kubín
- SEZ a.s. Dolný Kubín
- SCAME -SK, s.r.o. Dolný Kubín
- HOVAL s.r.o. - vzduchotechnika, výroba kotlov
- Klauke Slovakia s.r.o
- Poľnohospodárske družstvo Párnica
- Poľnohospodárske družstvo Veličná
- Poľnohospodárske družstvo Jasenová
- Poľnohospodárske družstvo Žaškov
- Agrodružstvo OPZ Or. Poruba
- Stolárska výroba - Ján Kubačka
- Potravinárska výroba Oravských korbáčikov - Milan Butkaj
- Orava - Milk s.r.o.
- PROMET SLOVAKIA, s.r.o.
- REMKO ENGINEERING, s.r.o.
- J.P.V.K. SROS s.r.o.
- Hydroekol a.s. Dolný Kubín - stavebná činnosť
- PROFIMA, s.r.o. Vyšný Kubín - stolárstvo
- Autoservis - Ladislav Morinec
- Autoservis - Jozef Bajo
- AV systémy spol. s.r.o.
- Cor Metal s.r.o
- CMV CAMERAMONT, s.r.o. - predaj, montáž, údržba a opravy zabezpečovacích systémov, kamerových systémov, požiarnej signalizácie a automatických brán
- ELVISDK, s.r.o. - predaj a servis výpočtovej techniky
- Urbár pozemkové spoločenstvo Žaškov
- Drevicom s.r.o.
- Penzión Rosnička - Peter Rusnák
- Motorest Rieka
- MPM steel s.r.o. - výroba nádob, kryštalizátorov, filtračných zariadení, regeneračných zariadení na organické rozpúšťadlá

- Obchodná sieť COOP Jednota v obciach
- Základné a materské školy v obciach
- Zlievareň Zábrež Or. Poruba
- ARBET, s.r.o Veličná – stavebné práce a predaj stavebného materiálu
- STK – Veličná
- Michal Šuriňák – koliba - Veličná, výroba a predaj syrových výrobkov
- Reštaurácia RAJ, Veličná
- Grespo, s.r.o. Veličná – výroba nábytku
- Urbárni spolumajitelia pozemkové spoločenstvo Veličná
- Salaš Veličná, výroba a predaj syrových výrobkov

Ekonomickú silu sledovaného územia v oblasti poľnohospodárstva nám dobrým spôsobom demonštruje aj zloženie, resp. charakter pôdy v dotknutom území. Takáto klasifikácia nám poskytuje informácie o využívaní pôdneho zdroja (tabuľka č. 17). Ako môžeme vidieť, tak najväčšie zastúpenie v opisovanom území majú lesné pozemky až 96,021 km², ďalej nasledujú trvalé trávne porasty 54,355 km² a orná pôda má výmeru 11,348 km².

Územie partnerstva je známe svojou tradíciou výroby syrárskych a mliekarenských výrobkov a špecialít akými sú korbáčiky, uzlíky, oštiepky a množstvo iných syrárskych výrobkov, ktorých výroba zamestnáva nemalý počet obyvateľov, prevažne na vidieku, kde má táto tradícia silné korene. Nemalý počet pracovných miest vytvárajú remeselné služby a drobné živnostenské služby, ktorými je región tiež známy. Sú tu zastúpení hrnčiari, košíkari, drotári, výrobcovia fujár, stolári, murári, korytári, mäsiari, šitie ľudových krojov, plátenníctvo a podobne. Poľnohospodárska výroba bola na vidieku zameraná prevažne na pestovanie zemiakov (Orava je tradičným zemiakárskym regiónom), pestovaním cukrovej repy, ovsa, jačmeňa. Dôležitou úlohou v zložke hospodárstva bol a aj v súčasnosti je chov hospodárskych zvierat takzvanej veľkej pätky (ošípané, hovädzí dobytok, kozy, ovce a kone) práve vďaka veľkej výmere trvalo trávnatých porastov a klimatickým podmienkam v opisovanom území.

Tabuľka 17: Štruktúra pôdneho fondu na území Dolnej Oravy

Druh pôdy	Výmera v km²
orná pôda	11,348
chmeľnica	0,000
vinica	0,000
záhrada	1,211
ovocný sad	0,768

trvalý trávny porast	54,355
lesný pozemok	96,021
vodná plocha	3,062
zastavaná plocha a nádvoría	4,982
ostatná plocha (okrasná zeleň, cintorín, neplodná pôda, povrchová ťažba, ihrisko, štadión, kúpalisko, športová dráha, autokemp, táborisko, botanická a zoológická záhrada, skanzen, amfiteáter, pamätník a iné)	9,230

Zdroj: datacube.statistics.sk, 2023

Dotazníkovým prieskumom v území bolo zistené, že až 40% samospráv nepovažuje ponuku poskytovaných služieb za dostatočnú. Chýbajú im predovšetkým bankové služby (bankomat), stravovacie a ubytovacie zariadenia, ekonomické poradenské služby, a služby stolárov, elektrikárov). Zvyšné samosprávy považujú ponuku poskytovaných služieb za dostatočnú, prípadne za takú, ktorá sa poskytuje v bezprostrednom zázemí obce (buď v susedných obciach alebo okresných mestách Dolný Kubín a Tvrdošín).

Cestovný ruch

Sledované územie spadá v rámci regionalizácie cestovného ruchu Slovenska do Oravského regiónu. Tento sa ďalej člení na subregióny. Sú to subregióny: Oravská priehrada, Roháče, Oravský Podzámok – hrad, Oravská Magura.

Región je destináciou, ktorá disponuje potenciálom turistických hodnôt, ubytovacích, stravovacích, informačných a ďalších doplnkových služieb. Ich správnym a vhodným spojením do atraktívnych produktov a zabezpečením ich vhodnej prezentácie na trhu cestovného ruchu sa môže stať Dolná Orava rovnako atraktívna ako ktorákoľvek iná turistická oblasť na Slovensku či v Európe. Orava je neustále sa rozvíjajúci región, pričom cestovný ruch tejto oblasti vychádza hlavne so silných historických, kultúrnych a geografických hodnôt. Disponuje totiž nielen lokalizačnými predpokladmi, ale i historickým, kultúrnym či ľudským potenciálom, ktoré mu dávajú predpoklad uspieť na trhu s produktmi cestovného ruchu. Avšak za predpokladu vytvorenia komplexných balíčkov služieb, resp. uceleného produktu cestovného ruchu v širšom kontexte pre všetky segmenty cestovného ruchu.

Lokalizačné predpoklady územia

Cestovný ruch sa orientuje na využívanie kultúrno-historických kapacít vidieckej, ale aj mestskej zóny (bezprostredná blízkosť miest Trstená, Dolný Kubín, Tvrdošín). Región je taktiež známy ako lokalita uprostred hôr, ktorá ponúka návštevníkom mnoho príležitostí na využitie voľného času, či už je to turistika, lyžovanie alebo iné alternatívne formy trávenia voľného času. Turistická sezóna je v letnom a aj zimnom období, kedy najviac

návštevníkov navštíví lyžiarske centrá (Ski Kubínska hoľa, Lyžiarske stredisko Športcentrum Lučivná. Vo väčšej vzdialenosti sú tu potom strediská SKIPARK Janovky Zuberec, Meander Ski Park Oravice, Skicentrum Vitanová, Zuberec – Milotín, Zverovka – Spálená, Lyžiarske stredisko Habovka a Podbiel; región má vynikajúce predpoklady pre rozvoj bežeckého lyžovania), Oravský hrad (absolútna TOP destinácia okresu Dolný Kubín s ročným počtom návštevníkov 175 000), Oravskú priehradu, dva akvaparky (Aquarelax Dolný Kubín a Meander park Oravice) a termálne kúpalisko (Oravice), múzeá a galérie v okresnom meste Dolný Kubín. Ďalším z významných lokalizačných faktorov je lesnatosť územia, sklon reliéfu, takisto aj expozícia lyžiarskych svahov. Spomedzi lokalizačných faktorov, ktorých je v opisovanom území taktiež dostatok, možno uviesť vodné plochy, či už prírodné alebo umelé (vodopády, rybníky a Šútovské jazerá) a aj cyklotrasy, ktoré sú určené pre zdatných a menej zdatných cyklistov, vedú krásnou oravskou prírodou a je ich z roka na rok čoraz viac. Rieka Orava sa využíva na splavy, rafting, či rybolov, ako aj ďalšie vodné športy a atrakcie. V katastrálnom území obce Oravská Poruba – Gäcel je vybudovaná vodnoslalomárska trasa. V území sú k dispozícii aj možnosti horolezectva v okolí Vyšného Kubína, extrémnejšie formy športu: downhill, vyhliadkové lety a podobne. Do lokalizačných predpokladov môžeme zaradiť takisto aj kultúrne a architektonické pamiatky, akými sú napríklad Oravský hrad, Drevený evanjelický kostol v Istebnom, Izba starých materí v Párnici, Modrotlačiarenská dielňa v Párnici (celoslovenský unikát), Zvonica v Istebnom, Pamätná tabuľa Juraja Matušku v Istebnom, chránené kultúrne pamiatky v Istebnom, 2 kostoly vo Veličnej, Urbársky dom vo Veličnej, Komposesorátny kaštieľ vo Veličnej, či Pamätný dom Martina Kukučina v Jasenovej. V posledných rokoch zaznamenávame aj opätovný rozvoj rekreačnej oblasti Bystrička v chatovej oblasti Dierová (k.ú. Žaškov, kedysi vyhľadávaná lokalita pre detské tábory, dovolenky rodín v chatkách a podobne). Veľmi významnú úlohu pri lokalizačných faktoroch zohrávajú aj kultúrne podujatia. Spomedzi nich môžeme spomenúť Párnickô švábkobraňá, Gäcelske leto, Pltnické dni v Kraľovanoch, Veličiansky jarmok a folklórne slávnosti Dolnej Oravy, Žaškovský minimaratón, najrôznejšie obecné jarmoky, najrôznejšie lokálne obecné slávnosti ako napríklad: dni obcí, fašiangové slávnosti, lyžiarske prechody, hasičské slávnosti a súťaže, plesy a mnoho ďalších podujatí, ktoré majú ako regionálny, tak aj nadregionálny význam. V niektorých obciach Dolnej Oravy možno nájsť aj jedinečné prejavy ľudovej kultúry. Sú to napríklad modrotlač v Párnici, paličkovanie vo Veličnej, remeslá a piesne v Istebnom, žaškovské nárečie a tradičné spoločenské udalosti v Žaškove.

Územím prechádza Náučný chodník Párnické jazerá, avšak nachádza sa tu niekoľko cyklotrás, no žiadna hipotrasa (avšak pohyb osôb na koňoch je v niektorých katastroch zaznamenaný – napríklad Oravská Poruba – Gäcel, Veličná).

Lokalizačné predpoklady pre rozvoj turizmu umocňujú aj chránené územia, ktorých je v území dostatok a ktoré zvyšujú spoločenskú hodnotu regiónu. Vynikajúce predpoklady

na rozvoj letnej turistiky majú Malá Fatra s vrchmi Stoh, Veľký Rozsutec, Chočské vrchy s Veľkým Chočom, prípadne Šíp v Malej Fatre.

Vzhľadom na charakter územia Oravy je nevyhnutná existencia Horskej záchrannej služby (HZS), ktorá sídli v Dolnom Kubíne (náčelníctvo) a Zuberci (Západné Tatry Sever). Samozrejmosťou sú turistické informačné kancelárie (Turistické informačné centrum Trstená, Turistická informačná kancelária Dolný Kubín a Zuberec), ktorých úlohou je informovať o možnostiach ubytovania, stravovania, podujatiach a podobne.

Územie Dolnej Oravy je známe aj ako rodisko významných osobností, ktoré sa zaslúžili o spoločenský, kultúrny a sociálny rozvoj tohto územia. Sú to napríklad:

- obec Istebné: Elena Hroboňová, Michal Mišura, Ondrej Dzubák
- obec Vyšný Kubín: Pavol Országh Hviezdoslav, Margita Figuli
- obec Veličná: P.M. Bohúň, Dr. Ján Seberíni, Pavol Cochius (Zoch), Ctibor Zoch, Matej a Michal Šulekovci, Ján a Pavol Čaplovičovci, Oľga Hroboňová, Mikuláš Huba
- obec Žaškov: Ondrej Žaškovský, Leopold Bruck, Ondrej Nemček
- obec Jasenová: Martin Kukučín

Realizačné predpoklady

Až pôsobením realizačných predpokladov môžeme hovoriť o plne fungujúcom cestovnom ruchu. Do tohto typu predpokladov môžeme zaradiť pozemné komunikácie a všetky zariadenia, ktoré potrebuje účastník cestovného ruchu na rekreáciu (hotely, ubytovne, ubytovanie v súkromí, apartmány, penzióny, chaty ale napríklad aj lanovky). V území sa, žiaľ, nenachádza žiadna turistická informačná kancelária.

Sledované územie má veľmi perspektívnu polohu pre rozvoj cestovného ruchu. Prechádzajú ním cesty E 77 (I/59), I/70, I/18, takisto železničná trať regionálneho významu č. 181. V relatívne malej vzdialenosti sa nachádzajú aj letiská – Žilina a Poprad. Taktiež letisko v Krakowe. Čo sa týka zariadení potrebných na vykonávanie cestovného ruchu, tak potrebám návštevníkov cestovného ruchu slúži niekoľko hotelov, penziónov, kempingov, chat a ubytovaní v súkromí. Ubytovacie zariadenia evidované Štatistickým úradom SR sú vybudované v obciach Istebné, Kralovany, Oravská Poruba, Párnica, Vyšný Kubín a Žaškov.

Región je destináciou, ktorá disponuje potenciálom turistických hodnôt, ubytovacích, stravovacích, informačných a ďalších doplnkových služieb. Ich správnym a vhodným spojením do atraktívnych produktov a zabezpečením ich vhodnej prezentácie na trhu cestovného ruchu sa môže stať región Dolnej Oravy rovnako atraktívnou ako ktorákoľvek iná turistická oblasť na Slovensku či v Európe. Územie Dolnej Oravy je neustále sa rozvíjajúci región, pričom cestovný ruch tejto oblasti vychádza hlavne so silných historických, kultúrnych a geografických hodnôt. Disponuje totiž nielen lokalizačnými predpokladmi, ale i historickým, kultúrnym či ľudským potenciálom, ktoré mu dávajú predpoklad uspieť na trhu s produktmi cestovného ruchu. Avšak za predpokladu

vytvorenia komplexných balíčkov služieb, resp. uceleného produktu cestovného ruchu v širšom kontexte pre všetky segmenty cestovného ruchu.

Počty a kapacity ubytovacích zariadení na území Dolnej Oravy (tabuľka č. 18) za sledované obdobie 2019-2022 možno oficiálne evidovať len za obce Párnica a Žaškov, nakoľko za obce Kraľovany, Istebné, Veličná, Oravská Poruba a Vyšný Kubín sú oficiálne štatistiky označené písmenom „D“, čo znamená dôverný údaj. Za obec Jasenová Štatistický úrad SR ubytovacie zariadenia neeviduje. Preto je možné detailnejšie analyzovať kapacity v ubytovacích zariadeniach len v obciach Párnica a Žaškov. Počet zariadení krátkodobo narástol z 6 v roku 2019 na 7 v roku 2020. Počet izieb v nich stúpol z 77 v roku 2019 na 80 v roku 2020. Počet lôžok stúpol zo 272 v roku 2019 na 344 v roku 2020. V roku 2021 a 2022 boli počty ubytovacích zariadení približne rovnaké ako v roku 2019.

Tabuľka 18: Vývoj počtu ubytovacích zariadení, izieb a lôžok v obciach Dolnej Oravy v rokoch 2019-2022

Rok	Ubytovacie zariadenia	Izby	Lôžka spolu	Stále lôžka	Príležitostné lôžka	Miesta na voľnej ploche
2019	6	77	272	229	43	0
2020	7	80	344	295	49	0
2021	6	78	267	223	44	0
2022	6	78	267	223	44	0

Zdroj: ŠÚ SR, 2023

Selektívne predpoklady územia

Tieto predpoklady nám hovoria o tom, kto a ako často sa môže cestovného ruchu zúčastniť a z akého dôvodu sa cestovného ruchu zúčastňuje. V letných mesiacoch trávi obyvateľstvo regiónu svoj voľný čas na záhradách alebo chatkách (nasvedčuje tomu aj vidiecky charakter územia). Niektorí z nich navštevujú Oravský hrad, Vodnú nádrž Oravská priehrada, rôzne obecné kultúrne a spoločenské podujatia (najmä Gäcelské leto) a taktiež obľubujú turistické výlety do okolia. Tento druh voľnočasovej aktivity vykonávajú ako počas pracovného dňa, tak aj cez víkendy. V zimných mesiacoch navštevujú niekoľko lyžiarskych stredísk, klziská v mestách, veľkej obľube sa teší bežecké lyžovanie, ktoré má na území partnerstva priam ideálne podmienky pre rozvoj a podobne.

Pokiaľ budeme hovoriť o pasívnom cestovnom ruchu, tak u obyvateľstva regiónu prevláda navštevovanie oblastí Stredozemného mora počas letných mesiacov (snáď aj z toho dôvodu, že tieto destinácie nie sú až tak finančne náročné). V zimných mesiacoch sa niektorí obyvatelia vydávajú do lyžiarskych stredísk v rakúskych Alpách, prípadne poľskej strany Tatier, akvaparkov.

Selektívne predpoklady sú úzko spojené s hustotou obyvateľstva, vekovou štruktúrou obyvateľstva, jeho kúpyschopnosťou, celkovými sociálnymi pomermi, vzdelaním, vlastníctvom auta alebo objektu cestovného ruchu, priemerného mesačného príjmu rodiny a podobne.

Trendy v cestovnom ruchu Dolnej Oravy

Najnovšie trendy v oblasti cestovného ruchu by sa dali zhrnúť do niekoľkých bodov:

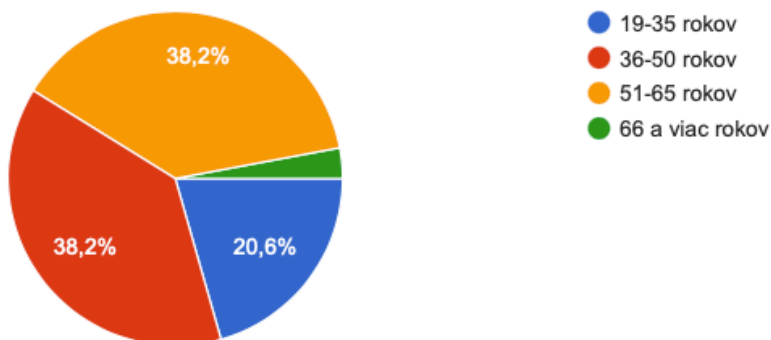
- neustále skracovanie dĺžky dovolenky, viac kratších dovolení do roka (predĺžené víkendy),
- zvyšuje sa dopyt po dovolenkách na objednávku, vplýva na to aj väčšia možnosť používania informačných technológií a tzv. Generácia Y,
- nárast záujmu o nehotelové ubytovanie (penzióny, kempy, ubytovanie v súkromí...),
- rastie počet turistov v poproduktívnom veku, čomu treba prispôbiť aj ponuku,
- aktívne prežitie dovolení: cykloturistika, adrenalínové športy (rafting, bungee jumping, hipoturistika...),
- neustály nárast foriem cestovného ruchu, akými sú agroturistika a vidiecky cestovný ruch,
- tematicky zamerané naučné okruhy (pivná cesta, cesta remesiel, cesta tradičnej kuchyne a výrobkov...),
- hipoturistika, animoterapia,
- wellness cestovný ruch,
- lyžovanie a letná turistika v kombinácii napríklad s wellness a podobne,
- predstava ideálnej dovolenky (7-14 dňovej) - kombinácia hôr a kúpania v regiónoch a návštev hradov, múzeí, kultúrno - historických pamiatok,
- znižovanie počtu ubytovacích zariadení, lôžok a izieb,
- znižovanie počtu prenocovaní domácich návštevníkov v sledovanom území,
- zvyšovanie počtu prenocovaní zahraničných návštevníkov v sledovanom území,
- priemerné výdavky obyvateľa regiónu na domáci dovolenkový pobyt síce rastú, sú však neustále v priemere až trojnásobne nižšie ako výdavky na dovolenkový pobyt v zahraničí,
- záujem zahraničných návštevníkov sa sústreďuje na zimné športy v lyžiarskych strediskách, dovolenky na horách a pri vode, wellness pobyty, poznávanie pamiatok,
- nárast mobility a dopytu po požičovniach áut, motocyklov a bicyklov,
- význam kamenných cestovných agentúr klesá, balíky služieb budú stále viac nakupované cez internet,

- nutnosť identifikácie regiónu ako jednotného a uceleného produktu cestovného ruchu (spoločná značka kvality a pod, zľavové karty, jedna vstupenka platí do viacerých zariadení...),
- v oblasti zimných športov je významný nárast rekreačného bežeckého lyžovania,
- výrazné tendencie posilňovať cykloturistiku aj na medzištátnej úrovni (najmä s Poľskom).

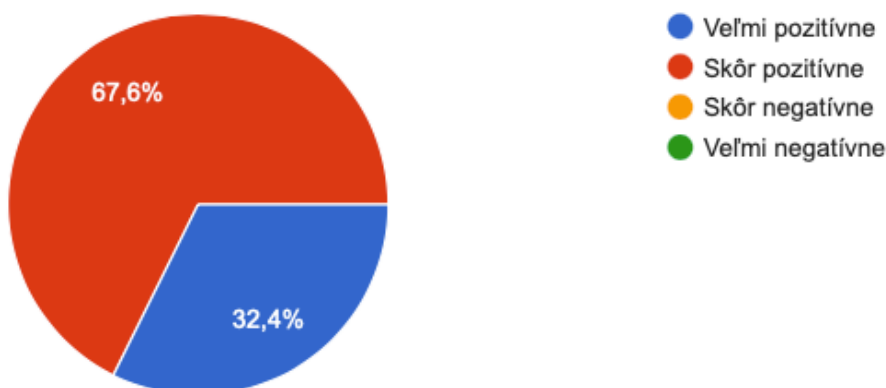
1.8 Dotazníkový prieskum a šetrenia

Okrem dotazníkov, ktoré boli určené starostom obcí, rovnako boli vytvorené neanonymné dotazníky aj pre volených zástupcov jednotlivých samospráv – poslancov obecných zastupiteľstiev. Tieto dotazníky mohol taktiež vyplniť ktokoľvek z obyvateľov obce prostredníctvom svojho voleného zástupcu. Zámerom bolo čo najefektívnejším spôsobom zapojiť obecných poslancov do procesu tvorby dokumentu a delegovať komunikáciu ohľadom celého dokumentu na poslancov. Z takto zozbieraných dotazníkov bolo možné získať relevantné údaje pre strategickú časť. Spracované odpovede na otázky z dotazníka uvádzame priamo v tejto podkapitole.

 Veková kategória respondentov:

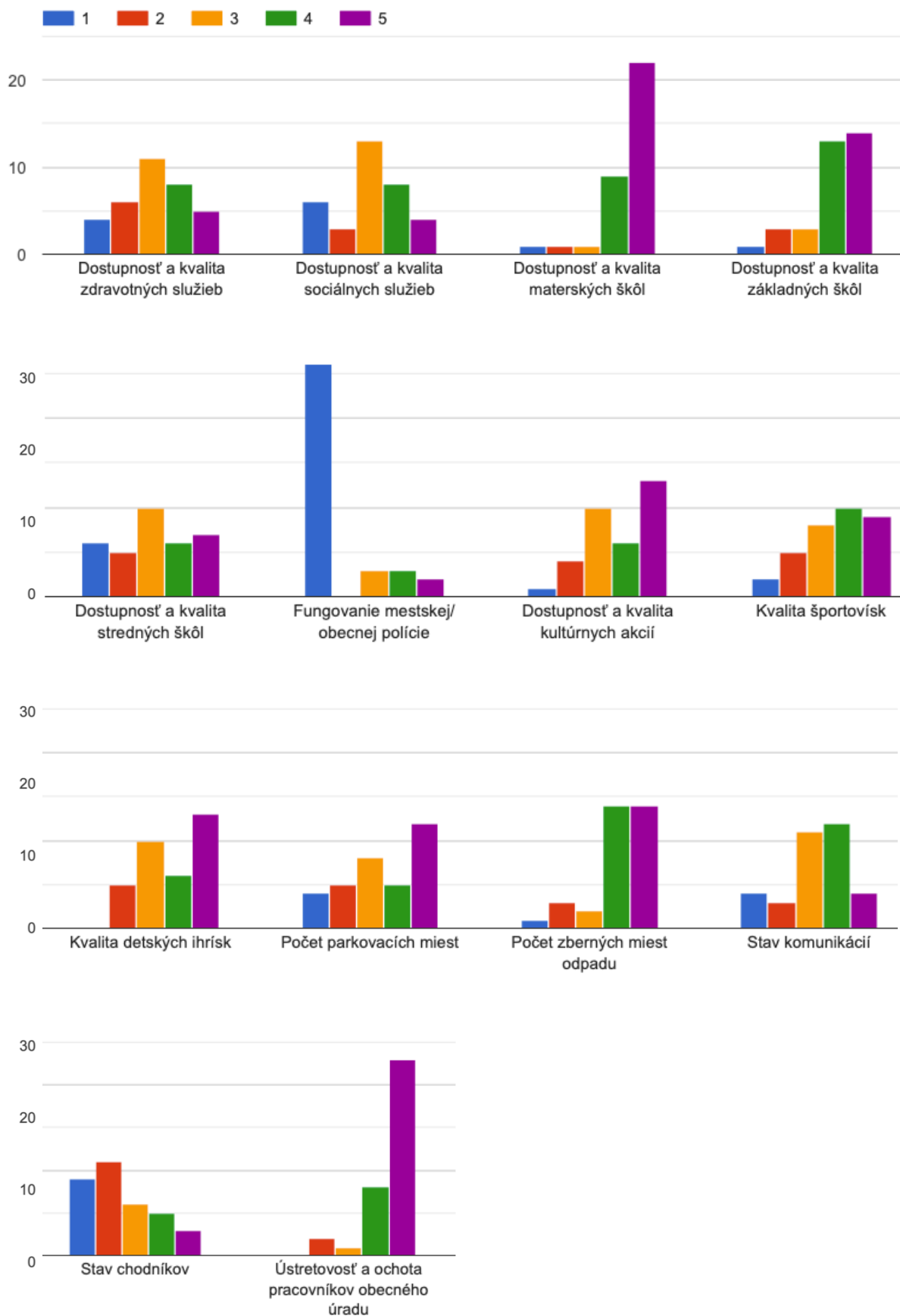

 Celkové vnímanie rozvoja v obciach:

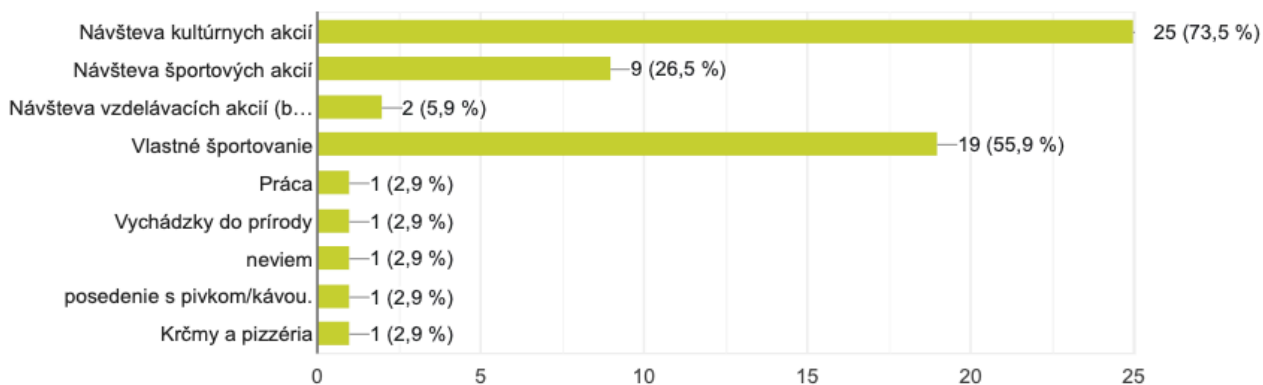
Hodnotenie dostupnosti a kvality služieb (1 najlepšie, 5 najhoršie):

Z prieskumu spokojnosti s jednotlivými témami najviac rezonuje nespokojnosť v oblasti dostupnosti a kvality kultúrnych akcií, detských ihrísk, parkovacích miest, zberných miest odpadu a často sa opakujú výhrady voči ústretovosti a ochote pracovníkov obecných úradov. Jedná sa pritom o poslanecký prieskum.

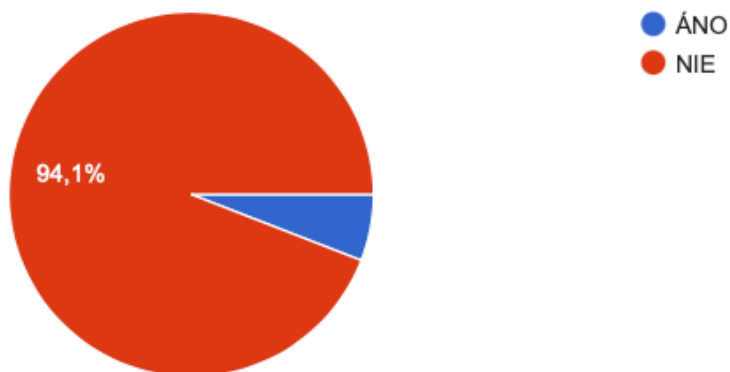
Aký je najobľúbenejší spôsob trávenia voľného času?

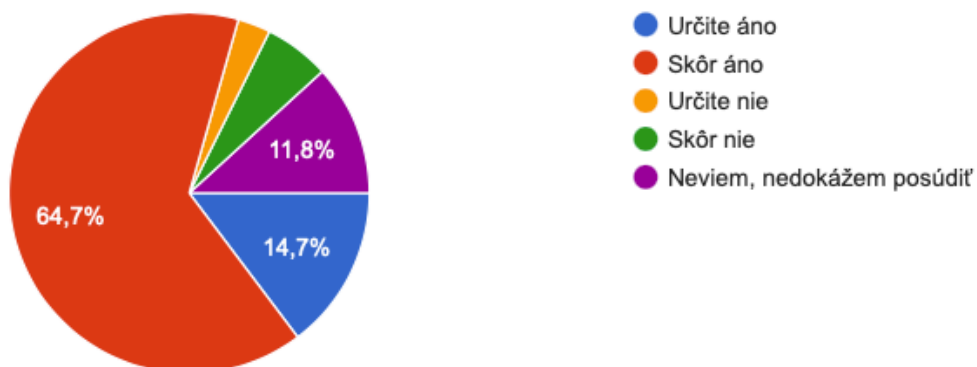
Najväčší záujem v rámci využitia voľného času sa javí ako návšteva kultúrnych akcií. Vo veľkej miere je záujem aj o športové aktivity.

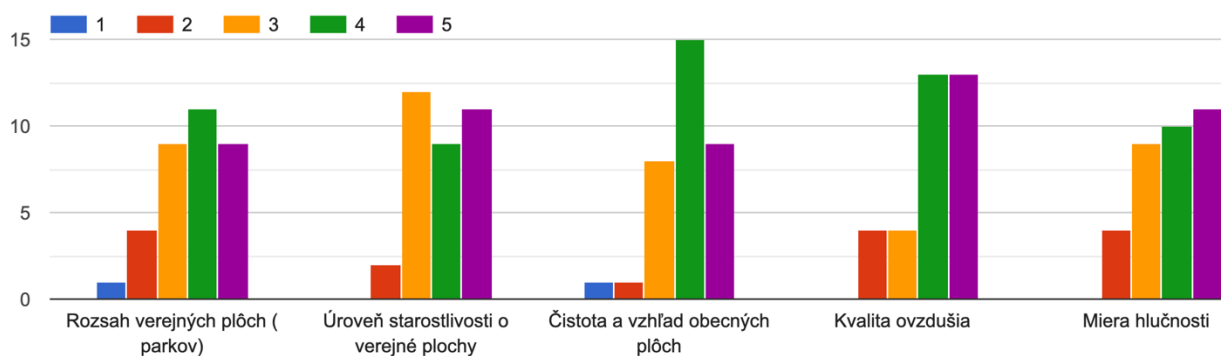
Korupcia (či sa respondent stretol s korupciou):

 Spokojnosť so starostlivosťou o zeleň za posledné dva roky. Respondenti odpovedali ako či vnímajú že sa zlepšila.

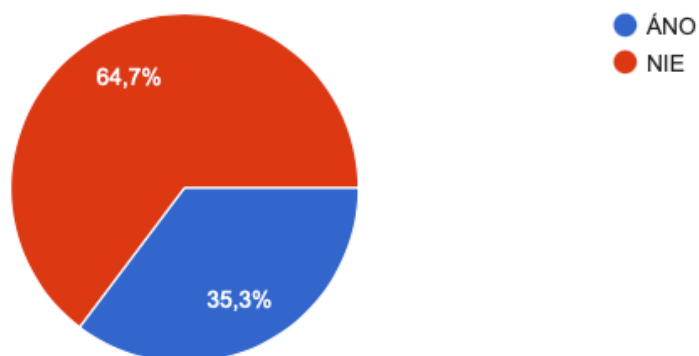

 Hodnotenie kvality životného prostredia

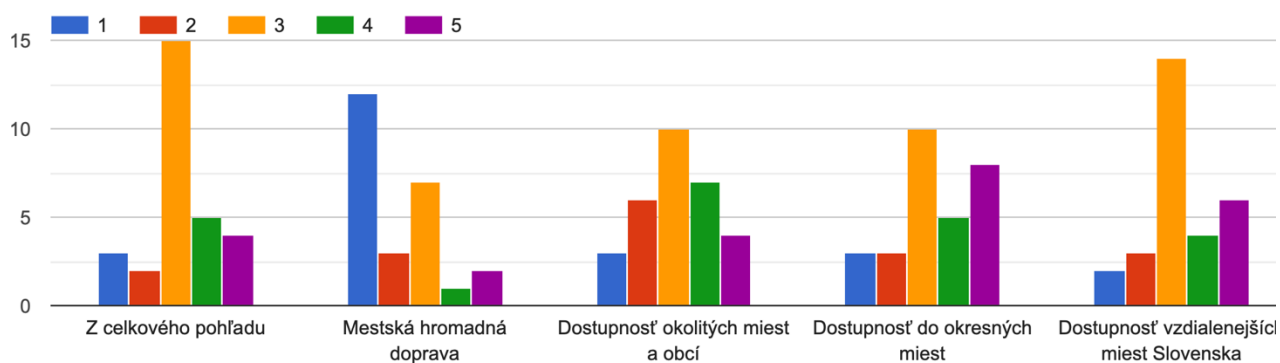

Z prieskumu vychádza jednoznačná potreba zvýšenia úrovne starostlivosti o verejné a obecné plochy a potreba zvýšenia kvality ovzdušia, najmä v zimných mesiacoch.

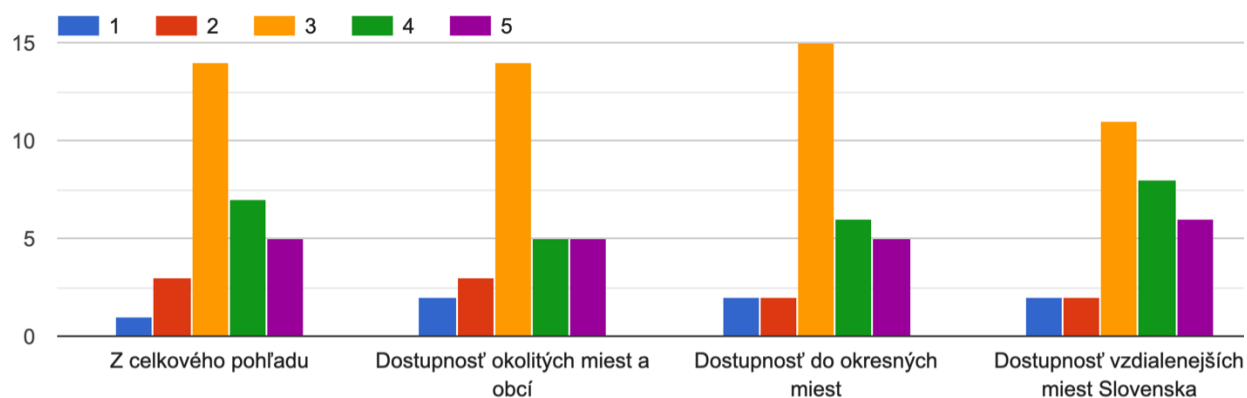
 Percento populácie ktoré využíva verejnú dopravu. Verejnú dopravu využíva len 35,3% respondentov.

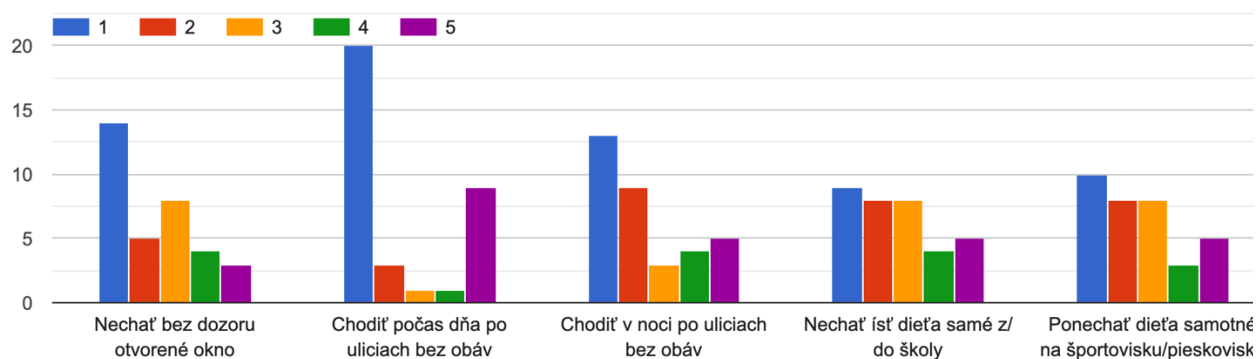
 Spokojnosť s autobusovými spojami:

 Spokojnosť s vlakovými spojami:

 Otázky bezpečnosti v obciach:

 Otázka čo je najväčším problémom obce:

V obci Istebné uviedli respondenti, že za najväčší problém považujú nedostatok možností trávenia voľného času, za problém považujú aj nedostatok pozemkov pre výstavbu rodinných domov.

Respondenti z Vyšného Kubína uviedli ako najväčšie problémy obce nedostatok možností trávenia voľného času a nedostatočná vybavenosť obchodmi a službami.

Obyvatelia obce Žaškov uviedli ako najväčšie problémy nedostatok možností trávenia voľného času, nedostatočnú vybavenosť obchodmi a službami a tiež nedostatok pracovných príležitostí.

Obyvateľov Kralovian najviac trápi nedostatok možností trávenia voľného času, nedostatočná vybavenosť obchodmi a službami a nedostatok pozemkov pre výstavbu rodinných domov.

Opýtaných v obci Párnica najviac trápi nedostatočná vybavenosť obchodmi a službami a tiež nedostatok pracovných príležitostí.

Respondenti z obce Oravská Poruba sa vyjadrili, že najväčšie problémy obce sú nedostatočná vybavenosť obchodmi a službami, nedokončená kanalizácia inžinierske siete, chodníky, cyklotrasy a chýbajúce finančné zdroje na ich dokončenie.

Opýtaní z obce Jasenová uviedli ako najväčšie problémy obce nedostatočnú vybavenosť obchodmi a službami, nedostatok pracovných príležitostí, nedostatok možností trávenia voľného času a chýbajúce finančné zdroje na rozvoj obce.

Otázka: Aké najväčšie pozitíva nachádzate v obci?

V obci Istebné uviedli respondenti, že za najväčšie pozitíva obce sú dobrá sociálna vybavenosť, čistota verejných priestranstiev, blízkosť prírody, nízka frekvencia motorových vozidiel, kultúrne a športové podujatia a dostatok pracovných príležitostí.

Respondenti z Vyšného Kubína uviedli ako najväčšie pozitíva polohu voči mestu Dolný Kubín, peknú prírodu, lokalita vhodná na turistiku, bezpečnosť, priateľský prístup obyvateľov.

Obyvatelia obce Žaškov uviedli ako najväčšie pozitíva polohu obce mimo hlavného cestného ťahu s ideálnym prostredím pre rekreáciu a turistiku, bezpečnosť v obci a sociálnu vybavenosť.

Obyvatelia Kralovian nachádzajú pozitíva najmä v dôležitom dopravnom uzle, krásnej okolitej prírode, dobrej dopravnej dostupnosti vlakom, autobusmi, individuálnou dopravou, množstvom zelene.

Opýtaní v obci Párnica uviedli, že najväčšie pozitívum je výhodná geografická poloha obce, postupná rekonštrukcia obecných budov, výstavba kanalizácie a rekonštrukcia miestnych komunikácií.

Opýtaní z obce Jasenová uviedli ako najväčšie pozitívum priateľský a súdržný prístup obyvateľov obce.

Obyvatelia obce Oravská Poruba sa najviac tešia z rôznych kultúrnych a spoločenských podujatí, zlepšila sa komunikácia s obyvateľmi, sú viac informovaní ohľadom diania v obci, tiež ako pozitívum vnímajú tiché, pekné, čisté upravené prostredie v obci.

Otázka: Čo by sa v obci malo rozhodne zmeniť?

V obci Istebné respondenti uviedli, že treba rozhodne vytvoriť podmienky pre výstavbu rodinných domov, zrekonštruovať a dobudovať kanalizáciu, zrekonštruovať zástavky, priechody pre chodcov a zvýšiť počet kultúrnych podujatí.

Respondenti z Vyšného Kubína uviedli, že je potrebná dostavba kanalizácie, ciest v nových uliciach, chodníkov, cyklochodníkov a náučných chodníkov. Zlepšiť poskytovanie služieb občanom, najmä seniorom.

Obyvatelia obce Žaškov uviedli, že treba zvýšiť bezpečnosť na miestnych komunikáciách dobudovaním chodníkov, hlavne s obcou Párnica. Zároveň je pre obyvateľov obce dôležité zrekonštruovať multifunkčné ihrisko a zvýšiť počet kultúrnych podujatí.

Obyvatelia Kraľovian požadujú zmenu v kvalite cestných komunikácií a chodníkov, vo výstavbe nových domov na bývanie a zrušenie zlepšením poskytovania viacerých služieb obyvateľstvu.

Opýtaní v obci Párnica považujú za nevyhnutné zmeniť myslenie občanov a vzťah k obci, v ktorej žijú, zlepšiť zapájanie sa do verejného života a zlepšiť poskytovanie sociálnych služieb pre seniorov. Dôležité je vybudovať detské a športové ihriská, zrekonštruovať kultúrny dom, revitalizovať zberný dvor, zvýšiť separáciu odpadu, a obnoviť obecnú knižnicu.

Opýtaní z obce Jasenová uviedli, že treba vybudovať kanalizáciu, optický internet a plyn. Zároveň je pre obyvateľov obce dôležité organizovať viacej kultúrnych podujatí.

Obyvatelia obce Oravská Poruba považujú za prioritu obce dobudovanie a sfunkčnenie obecnej kanalizácie.

1.9 SWOT analýza

SWOT analýza je nástroj strategického plánovania používaný na hodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb, ktoré spočívajú v danom projekte, obchodnej príležitosti, území, prípadne v inej situácii, v ktorej sa nachádza organizácia alebo územie so snahou uskutočniť určitý cieľ. Zahrňuje monitorovanie marketingového interného aj externého prostredia:

- Silné stránky (**Strengths**) – interné / vnútorné atribúty / vlastnosti, ktoré jej môžu napomôcť k dosiahnutiu cieľa,

- Slabé stránky (**Weaknesses**) - interné / vnútorné atribúty / vlastnosti, ktoré sťažujú dosiahnutie cieľa,
- Príležitosti (**Opportunities**) – externé podmienky, ktoré môžu dopomôcť k dosiahnutiu cieľa,
- Ohrozenia (**Threats**) – externé podmienky, ktoré môžu sťažiť dosiahnutie cieľa.

Životné prostredie

Silné stránky

- zachovalé životné prostredie mimo urbanizovaných priestorov
- čisté životné prostredie
- existencia maloplošných aj veľkoplošných chránených území a lokalít NATURA 2000
- bohatá fauna a flóra, vysoká biodiverzita
- existencia drobných minerálnych prameňov a nevyužitého termálneho prameňa v lokalite Gäcel
- množstvo verejnej zelene
- autenticnosť prírodného potenciálu v území
- zavedený triedený zber odpadu
- vysoká lesnatosť územia,
- dobrý vplyv škôl a školských zariadení na formovanie environmentálneho vedomia a postoja žiakov k problematike životného prostredia
- dostatočné zdroje pitnej vody

Slabé stránky

- existencia čiernych skládok v regióne a environmentálnych záťaží – opustená lokalita OFZ Istebné
- slabé environmentálne povedomie hlavne u starších ročníkov
- neustále sa rozvíjajúca priemyselná a hospodárska výroba
- obnova a údržba zelene v intravilánoch
- pôda ohrozená vodnou a veternou eróziou
- používanie vysokých dávok priemyselných hnojív
- tranzitná doprava s medzinárodným významom, ktorá sa neustále zahusťuje

Príležitosti

- zlepšenie separovaného zberu odpadu
- udržanie a systematická obnova verejnej zelene,
- budovanie nových parkov, vytváranie oddychových zón, detských ihrísk a parkov (skultúrnenie prostredia)
- zlepšenie systému zberu komunálneho odpadu a triedeného odpadu v území partnerstva
- výstavba kompostární alebo priestorov na likvidáciu bioodpadu,
- rozvoj ekologického poľnohospodárstva,
- zvyšovanie podielu využívania OZE smerom k ochrane ŽP,
- dobudovanie kanalizácie, ČOV a dokončenie vodovodov v obciach

Ohrozenia

- čierne skládky a staré environmentálne záťaže
- nedobudovanie R3 v plnom profile
- živelné a nepredvídateľné udalosti
- možnosť kontaminácie podzemných vôd a pôdy priemyselnou výrobou
- nesystematický rozvoj priemyslu a iných miest priemyselnej výroby
- zvyšovanie kapacít tranzitnej dopravy
- legislatívne zmeny v oblasti ochrany prírody a krajiny

Doprava a infraštruktúra

Silné stránky

- výhodná geografická poloha, dostupnosť regiónu
- existencia cestnej a železničnej dopravy
- existencia siete značených a neznačených cyklotrás
- dobré napojenie na cestnú sieť do Poľskej republiky
- spokojnosť so stavom verejnej dopravy v regióne
- zrekonštruované verejné osvetlenia
- vhodné predpoklady pre prepojenie samospráv sieťou cyklochodníkov zvyšujúcich podiel nemotorovej dopravy na Dolnej Orave

Slabé stránky

- zlý technický stav ciest II. a III. triedy
- nedobudovaná R3
- tranzitná kamiónová doprava
- zahusťovanie cestnej dopravy
- zlý technický stav autobusových zastávok
- slabé využívanie železničnej dopravy
- absencia kanalizačnej siete v obciach
- nevyhovujúci stav poľných a lesných ciest
- opotrebovaný stav miestnych komunikácií,
- nedostatok parkovacích miest, chýbajúce cyklistické chodníky, ktoré by prepájali jednotlivé urbanizované časti okresu a jeho okolia (nadväznosť na rekreačne oblasti okresu)
- absencia, resp. nedobudovanie prvkov technickej infraštruktúry v niektorých obciach regiónu
- chýbajúce bezpečnostné prvky pre spomaľovanie dopravy v obciach

Príležitosti

- presun prepravovaných objemov tovarov z cesty na železnicu
- dobudovanie kanalizácie a vody v niektorých častiach regiónu
- rekonštrukcia ciest III. triedy
- vybudovanie základnej infraštruktúry k centráram
- cestovného ruchu (chodníky, cyklochodníky,
- parkoviská, cesty, voda, kanalizácia)
- využívanie alternatívnych spôsobov dopravy (elektromobilita, bicykle)
- pokračovanie v rekonštrukcii a rozširovaní verejného osvetlenia
- budovanie bezpečnostného kamerového systému na ochranu verejného majetku

Ohrozenia

- pretrvávajúci nezáujem o rekonštrukciu ciest v správe VUC
- zvyšovanie kapacít tranzitnej dopravy
- upadanie významu železničnej dopravy
- marginalizovanie prihraničného regiónu
- nevysporiadané pozemky v prípade budovania dopravnej infraštruktúry
- nedostatok finančných prostriedkov na udržanie technického stavu infraštruktúry
- dopravná sieť silno determinovaná geomorfologickými pomermi v území (rieka, hlboko zarezané doliny, vysoké pohoria)

Kultúra, tradície, šport, voľný čas

Silné stránky

- periodicky sa opakujúce podujatia športového, kultúrneho a spoločenského charakteru s národným i medzinárodným významom
- rázovitý región Slovenska
- obnovené remeslo modrotlače v Párnici

Slabé stránky

- nedostatok spoločenských a kultúrnych podujatí nadregionálnej alebo národnej úrovne
- existencia vandalizmu
- zlý technický stav kultúrnych a historických pamiatok (opotrebovanie)

- existencia amfiteátrov
- kultúrne územie s vysokou hodnotou naviazané na históriu a historické pamiatky
- dlhodobopretrvávajúci záujem o kultúrne a spoločenské tradície
- tradičné remeslá, kroje, jedlá, zvyky
- dobre vybudovaná sieť športových, kultúrnych a spoločenských organizácií
- vybudované cezhraničné partnerstvá
- územie bohaté na svetské a sakrálne stavby
- zrekonštruované kultúrne pamiatky
- rodisko významných dejateľov a osobností
- tradícia v poskytovaní remeselných služieb a výrobkov
- existencia množstva plôch vhodných na športovú činnosť (futbalové ihriská, multifunkčné ihriská...)
- existencia občianskych združení a neziskových organizácií, ktoré sa spolupodieľajú na kultúrnom, športovom a voľnočasovom vyžití v území
- územie je vhodné na vykonávanie pešej turistiky, vysokohorskej turistiky, cykloturistiky, bežeckého lyžovania
- náročná údržba kultúrnych domov
- zlý technický stav budov
- slabá spoločná propagácia kultúrnych a spoločenských podujatí
- starnutie obyvateľstva
- nedostatok finančných prostriedkov na kultúru

Príležitosti

- efektívizácia nadviazaných partnerstiev na Slovensku ale aj v zahraničí
- rozvoj kultúry a športu
- vytváranie nových mikroregionálnych väzieb
- revitalizácia sakrálnych a svetských pamiatok v regióne
- využitie kultúrnych pamiatok pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu
- podpora tradičných ľudových zvykov, remesiel, kulinárskych špecialít, spracovanie produktov
- rozvinúť marketing a zviditeľnenie kultúrnych podujatí a potenciálu územia
- využitie existujúceho kultúrno-historického a prírodného potenciálu v rozvoji aktívneho zahraničného a domáceho cestovného ruchu orientovaného na vidiecky turizmus, mestský a konferenčný cestovný ruch
- vybudovať centrum kultúrneho turizmu – rozvoj animačných aktivít a kultúrnych podujatí

Ohrozenia

- nezáujem o veci verejné
- odchod mladých z regiónu
- pretrvávajúca devastácia technického stavu kultúrnych pamiatok z titulu nezáujmu a nedostatku finančných zdrojov
- nevyužívanie materiálnych zdrojov územia (kultúrne pamiatky s historickým významom)
- strata záujmu o svoju históriu
- neuchovanie kultúrnych hodnôt
- nedostatok finančných zdrojov na podporu športu a voľnočasových aktivít obyvateľov regiónu

-
- zachovanie tradičného koloritu vidieka
-

Cestovný ruch

Silné stránky

- výhodná geografická poloha na medzinárodnom rozhraní, ktorá predstavuje výborné možnosti pre cezhraničnú spoluprácu
- existencia autokempu Gäcel
- nárast počtu izieb a lôžok v nich
- blízkosť hranice s významným zdrojovým zahraničným trhom CR (Poľskou republikou)
- z hľadiska Regionalizácie cestovného ruchu patrí územie do Oravského regiónu, ktorý má prevažne národný význam (región II. kategórie zo IV. možných)
- región má charakter prevažne vidiecky
- región je bohatý na kultúru, tradície, zvyky, gastronómiu
- na území pôsobia dva klaster cestovného ruchu (Klaster Orava a Klaster Oravaregion)
- existencia prírodného kúpaliska Kraľovany – Rieka)
- vysoká lesnatosť územia (vhodné podmienky pre rozvoj drobného lesného hospodárstva, zber lesných plodov, hubárčenie, silvituristika)
- existencia rybníkov
- kontrastný reliéf partnerstva (lúka – les, vodná
- plocha – kopce, kotliny – vysoké vrchy)
- autenticnosť prírodného potenciálu v území (do partnerstva zasahujú veľkoplošné, maloplošné územia, lokality NATURA 2000, nachádzajú sa tu chránené stromy a blízkosť národných parkov a CHKO)
- vybudovaná a značená sieť turistických trás a chodníkov, vhodné podmienky pre horskú turistiku, extrémne športy (skalolezectvo, rafting, splavy, downhill a podobne)
- silná koncentrácia lyžiarskych stredísk (ich dĺžka ako aj rôzna náročnosť), čo predstavuje výborné podmienky pre

Slabé stránky

- až 97% pokles počtu návštev a prenocovaní zahraničných návštevníkov
- konkurencieschopnosť a kvalita poskytovaných služieb, ktorá sa odráža v nepomere medzi kvalitou poskytovaných služieb a cenou
- nedostatok doplnkových služieb s celoročným využitím, ktoré by dosahovali európsky štandard, ako aj potreba vylepšenia produktov pre zážitkový cestovný ruch
- chýbajúca koncepčná marketingová stratégia,
- značka a imidž destinácie ako celku
- z hľadiska priemernej dĺžky pobytu návštevníkov prevládajú krátkodobé pobyty
- ponúkané balíky služieb je potrebné inovovať za účelom zvýšenia kvality európskeho štandardu
- častokrát slabá jazyková vybavenosť pracovníkov v cestovnom ruchu
- odliv mladých mozgov z regiónu, ktorí majú skúsenosti v poskytovaní služieb a cestovnom ruchu
- chýbajúci jednotný informačný, rezervačný a distribučný systém na regionálnej úrovni
- absencia medzinárodných hotelových reťazcov (predstavujú trvalú značku kvality) i napojenia hotelov na medzinárodné informačné a rezervačné systémy
- spolupráca subjektov zainteresovaných na rozvoji vidieckeho cestovného ruchu v území ešte stále nie je v ideálnom stave a mala by v budúcnosti napredovať
- chýbajúce vyhliadky, odpočívadlá a ďalšia doplnková infraštruktúra cestovného ruchu (odpadkové koše, stojany na bicykle, informačné tabule, smerové tabule, značenia a podobne)
- absencia medzinárodného letiska priamo v regióne

- zjazdové a bežecké lyžovanie, ako aj pre skialpinizmus
- blízkosť dvoch akvaparkov a termálneho kúpaliska
 - periodicky sa opakujúce podujatia športového, kultúrneho a spoločenského charakteru s národným významom
 - vhodné lokalizačné a realizačné podmienky pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu, agroturistiky a cykloturistiky
 - udržiavanie tradícií, folklóru, ľudovej architektúry a neustály nárast záujmu o všetky formy kultúrneho dedičstva najmä medzi mladými ľuďmi,
 - existencia turistickej informačnej kancelárie,
 - existencia jaskýň a vodopádov dotvárajúca krajinoobrazársky ráz vidieka v území
 - absencia bezpečných cyklotrás a cyklochodníkov (nemotorová doprava) a s tým súvisiacej doplnkovej infraštruktúry

Príležitosti

- predpoklady pre celoročné využitie ponuky cestovného ruchu v území
- vhodné predpoklady pre zavedenie efektívneho destinačného manažmentu
- pohostinnosť a ochota miestneho obyvateľstva podieľať sa na cieľavedomom rozvoji cestovného ruchu
- vhodné podmienky pre rozvoj cezhraničnej spolupráce s Poľskou republikou v rámci cyklotransportu a budovania infraštruktúry
- vidieckeho cestovného ruchu, so zameraním sa na poľskú klientelu
- dobudovanie R3
- vytváranie nových pracovných príležitostí v odvetví cestovného ruchu a vplyvom multiplikačného efektu aj v ostatných odvetviach hospodárstva
- podpora vzdelávania v cestovnom ruchu formou školení, rekvalifikačných kurzov a workshopov
- zavedenie karty zliav pre návštevníkov s cieľom poskytovať kvalitné komplexné služby za výhodnejšiu cenu
- snaha vytvárať nové produkty a aktivity pre vybrané segmenty

Ohrozenia

- rast cestovateľských skúseností návštevníkov spôsobil rast ich očakávaní, preto častokrát vyžadujú vyššiu pridanú hodnotu za poskytnuté služby
- nedostatočný počet cestovných kancelárií a agentúr so zameraním na domáci, vidiecky a aktívny zahraničný (príchodový) cestovný ruch
- zaostávanie infraštruktúry cestovného ruchu za potrebami rozvoja cestovného ruchu v súlade s aktuálnymi trendmi v cestovnom ruchu
- nepomer v počte vybudovaných náučných trás a chodníkov vo vzťahu k prírodným podmienkam destinácie
- cenová úroveň pre domácich, ale aj zahraničných návštevníkov (konkurencia na poľskej strane ponúka nižšie ceny)
- sezónnosť vo využívaní zariadení cestovného ruchu
- nedostatočne spracovaný kalendár podujatí (respektíve jeho absencia)
- potreba neustálej spolupráce subjektov zainteresovaných na rozvoji cestovného ruchu (destinačný manažment, marketing a branding destinácie a podobne),

- možnosti spolupráce s okolitými OOCR (Orava, Liptov, Liptovský Ján, Vysoké Tatry, Kysuce, Malá Fatra, Turiec - Kremnicko) ale aj medzi sebou navzájom (samosprávy partnerstva + podnikatelia v CR a službách)
- zmeny v nákupnom správaní obyvateľov SR, viac krátkodobých pobytov v roku, rast záujmu o zdravý životný štýl, pobyt v prírode, horách, ochutnanie a zažitie pravej domácej kultúry a podobne
- lepšie využitie kultúrneho potenciálu sakrálnych a svetských stavieb v obciach
- využitie súčasného trendu návratu k pôvodným zvykom, tradíciám, ku starej kuchyni, ku zážitkom v urbánnom prostredí s jeho históriou a aktivitami vykonávanými priamo v tomto prostredí
- rozvoj rodinnej rekreácie
- možnosti získania fin. zdrojov z EÚ
- podpora ubytovania v súkromí
- zvýšenie záujmu domáceho obyvateľstva
- podnikanie vo vidieckom cestovnom ruchu
- výstavba a rekonštrukcia ubytovacích a stravovacích zariadení + budovanie doplnkovej infraštruktúry (cyklotrasy, chodníky, autokemping, prístavisko lodí, ktoré splavujú riekou Oravu...)
- prezentácia územia partnerstva ako jednotnej destinácie na výstavách a veľtrhoch CR
- chýbajúca nadväznosť a kontinuita v prípade nosných produktových línií a ich napojení na ostatné doplnkové služby
- absencia napojenia regionálnych produktov destinácie na produkty ostatných okolitých destinácií (regiónov)
- existencia tieňovej ekonomiky
- úzka špecifikácia produktu, väčšina podnikateľov ponúka veľmi podobné balíky služieb (absentuje jedinečnosť)
- kvalita ciest druhej a tretej triedy i miestne komunikácie
- zimy bez snehu
- nekvalifikovaný a zle ohodnotený personál
- pretrvávajúci odliv mladých mozgov z regiónu
- ochranné ekologické a urbanistické limity v krajine
- nedostatok relevantných štatistických údajov pre potreby cestovného ruchu

Ekonomika

Silné stránky

- fungujúci systém územného plánovania na všetkých plánovacích úrovniach
- definované a v praxi realizované programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja
- vybudovaný systém pre zabezpečenie riadenia projektového cyklu eurofondov
- 64% obyvateľov v produktívnom veku
- vyrovnaný počet obyvateľov
- zvyšujúca sa kúpyschopnosť obyvateľstva
- existencia silných zamestnávateľov v regióne
- blízkosť štátnej hranice s ČR, čo posilňuje migráciu obyvateľstva a tovarov

Slabé stránky

- legislatívne a vecne nedobudovaný systém na podporu regionálneho rozvoja
- nedostatočná ponuka práce v opisovanom regióne
- poproduktívne obyvateľstvo prevyšuje nad obyvateľstvom v predproduktívnom veku
- nedostatočne rozpracovaná národná stratégia regionálneho rozvoja
- mnoho prípadov neaktuálnych plánovacích dokumentov na úrovni VUC a obcí

- vhodná poloha k okresným mestám
- blízkosť priemyselných parkov
- existencia dvoch klastrov cestovného ruchu
- začiatok nového programovacieho obdobia 2014-2020
- záujem investorov o toto územie
- nízka miera koordinácie medzi aktivitami podpory regionálneho rozvoja a eurofondmi
- nedostatočné využívanie partnerstva verejného a súkromného sektora v rámci podpory regionálneho a miestneho rozvoja
- periférny prihraničný región
- nízka technická a technologická vybavenosť obcí
- slabnúce ekonomicky aktívne obyvateľstvo
- zvyšujúca sa migrácia a odliv vzdelanej pracovnej sily
- nedostatočne využitý existujúci potenciál ekonomických zdrojov v rozvoji vidieka (cestovný ruch, malé a stredné podnikanie...)
- zlá dopravná dostupnosť niektorých obcí regiónu (hlavne koncových obcí)

Príležitosti

- využiť orientáciu európskej regionálnej politiky na integrované prístupy a využívanie územnej koncentrácie na dobudovanie systému podpory regionálneho a miestneho rozvoja
- vytvoriť dostatočné konzultačné a rozhodovacie platformy (fóra) pre zabezpečenie efektívnej vertikálnej a horizontálnej koordinácie v rámci plánovacieho prostredia SR
- posilniť väzby medzi územným plánovaním, podporou regionálneho rozvoja a sektorovým plánovaním v záujme ich zefektívnenia a skvalitnenia
- zvýšiť efektívnosť informačného zabezpečenia plánovacích procesov, hlavne čo sa týka dostupnosti a kvality disponibilných údajov, ako aj dostupnosti plánových výstupov pre verejnosť
- podporiť plánovacie aktivity v regióne ako celku a aj obciach a mestách samostatne efektívny manažment územia
- rozvoj ekologického hospodárstva s dôrazom na obnoviteľné zdroje energie a trvalo udržateľný rozvoj
- využitie ekonomického potenciálu návštevníkov z ČR, PL, UA, RUS

Ohrozenia

- vytváranie paralelného plánovacieho prostredia z eurofondov a následné zvyšovanie neprehľadnosti v plánovacích procesoch
- nedostatok finančných zdrojov
- odchod investorov
- príliš jednostranné zameranie krajskej ekonomiky na automobilový priemysel spojený so subdodávkami pre automobilový priemysel
- nerovnomerne rozvinuté podnikateľské prostredie
- nedostatok kvalitnej pracovnej sily
- nedostatočná podpora podnikateľov
- nedostatočné finančné zdroje na rozvoj podnikateľských aktivít
- útlm poľnohospodárstva v území
- byrokracia
- zlé čerpanie finančných zdrojov v novom programovacom období 2014-2020
- negatívny vývoj nezamestnanosti
- starnutie obyvateľstva
- inflácia

2. STRATEGICKÁ ČASŤ

2.1 Stanovenie kľúčových faktorov a disparít rozvoja územia

Zaoberať sa faktormi rozvoja je potrebné, pretože aj prebiehajúce plánovacie obdobie v EÚ (2021-2027) je zamerané na špecifický a nový spôsob využívania regionálnych a štrukturálnych financií.

Ciele politiky súdržnosti, ktoré sú stanovené v nariadeniach Európskej únie, Partnerskej dohode SR a OP Slovensko na programové obdobie 2021 – 2027, sú:

1. Inteligentnejšia Európa
2. Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa
3. Prepojenejšia Európa
4. Sociálnejšia Európa
5. Európa bližšie k občanom

V programovom období 2021-2027 sa predpokladá zapojenie regionálnych partnerov, sociálnych partnerov do programovania, implementácie a monitoringu nástrojov regionálnej i štrukturálnej politiky. Z tohto kontextu vyplýva potreba vysokého dôrazu na určenie kľúčových faktorov rozvoja a kľúčových disparít.

Zo SWOT analýzy a z dotazníkového prieskumu vyplynuli nasledovné **faktory rozvoja** územia Dolnej Oravy:

Za oblasť hospodárstva

- rozvíjanie poľnohospodárstva a starostlivosť o krajinu
- rozvíjanie cestovného ruchu
- tvorba pracovných miest
- prilákanie mladých rodín z okolitých miest a obcí za zaujímavým bývaním
- sofistikované výroby s vysokou pridanou hodnotou
- rozvoj kvalitného obchodu a služieb poskytnutím priestorov podnikateľom s rôznym zameraním obchodných aktivít, požadovaných obyvateľmi
- prítomnosť firiem v okolí s ekologickou výrobou
- intenzívna cielená propagácia nehnuteľností, ktoré sú vhodné na prenájom, prestavbu, podnikanie
- aktívna spolupráca samosprávy a podnikateľských subjektov pôsobiacich na území regiónu
- prilákanie investorov predovšetkým z oblastí s vysokou pridanou hodnotou (sofistikované činnosti s dôrazom na vyššie vzdelanie pracovnej sily)

Za oblasť technickej infraštruktúry

- zvýšená pozornosť k údržbe miestnych komunikácií
- pravidelná obnova dopravného značenia v obci (vodorovné aj zvislé značenie)
- vybudovanie parkovacích plôch v obciach
- dobudovanie rýchlostnej cesty R3 na Orave
- rekonštrukcia, výstavba a modernizácia miestnych komunikácií a chodníkov
- cyklistické trasy a pásy a pešie komunikácie pozdĺž ciest v regióne
- budovanie verejnej kanalizácie a ČOV v nedobudovaných častiach obcí
- vytvoriť vhodné podmienky pre rozvoj výstavby bytových domov, rodinných domov a priemyselných objektov
- budovanie vodovodu, elektrifikácie a osvetlenia v nedobudovaných častiach obcí
- vybudovanie bezpečnostných prvkov v obci pre zachovanie nízkeho stavu kriminality (kamerové systémy)
- oprava kultúrnych pamiatok v regióne

Za oblasť cestovného ruchu

- ochrana a rozvoj hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva v obci
- podpora občianskych, spolkových a voľnočasových aktivít
- uplatňovanie spoločných postupov pri rozvoji cestovného ruchu
- podporovanie a propagácia existujúcich hmotných aj nehmotných podmienok rozvoja cestovného ruchu v území, zavádzanie inovatívnych prvkov do destinačného manažmentu
- budovanie doplnkovej infraštruktúry cestovného ruchu (oddychové miesta, náučné trasy, cyklochodníky, cyklotrasy, stojany na bicykle, informačné tabule, útulne, ohniská, hipotrasy...)
- vytvorenie kalendára podujatí v regióne
- využívanie dvoch klastrov cestovného ruchu pôsobiacich v území

Za oblasť občianska infraštruktúra

- posilnenie komerčných, administratívnych a obchodných aktivít, v zmysle zvýšenia významu a postavenia regiónu ako dôležitého dopravného a geografického uzlu na Orave
- zachovanie dostupných a rozvoj nových verejných služieb (školsťvo, zdravotníctvo, sociálne služby)
- posilnenie kvality a kompetencií verejnej správy a miestnych iniciatív
- využitie nevyužívaných budov na prenájom alebo pre potreby územia
- poskytovanie kvalitnej sociálnej a zdravotnej starostlivosti pre obyvateľov regiónu
- zabezpečenie kultúrneho, športového a oddychového vyžitia občanov
- podporovanie záujmových aktivít voľnočasového charakteru u obyvateľov

- umožnenie verejnosti využívať existujúce a novovybudované školské a kultúrne priestory
- podporovanie záujmových združení pôsobiacich na území v záujme rozvoja jednotlivých oblastí regiónu
- podmienky na rozvoj masových športov v regióne

Za oblasť životné prostredie

- zhodnocovanie a zneškodňovanie komunálneho odpadu, pravidelná likvidácia čiernych skládok
- využívanie obnoviteľných zdrojov energie
- zapojenie obyvateľstva vo väčšej miere do aktivít regiónu v oblasti ŽP (čistota obcí, ochrana zelene a pod.)
- revitalizácia a projekty zelene na celom území Dolnej Oravy

Zo SWOT analýzy a z dotazníkového prieskumu vyplynuli nasledovné **disparity rozvoja** územia Dolnej Oravy:

Za oblasť demografia a trh práce

- potenciálne prostredie pre činnosť spoločensky neprijateľných skupín
- znižovanie počtu obyvateľov z dôvodu zvýšenej migrácie
- ďalší odliv obyvateľov s vyšším stupňom vzdelania pre nedostatok vytvorených pracovných miest
- prehĺbovanie sociálnych rozdielov

Za oblasť životné prostredie

- nezabezpečená ochrana vodných tokov
- zvyšovanie exhalátov a hluku z dopravy, výroby a rozvoja výstavby v obciach
- slabé zapojenie obyvateľstva a jeho záujmových združení a skupín do rozvoja obcí a regiónu
- znižovanie biodiverzity a znižovanie výmery zelene novými plochami pre priemysel a bytovou výstavbou

Za oblasť občianska vybavenosť

- chátrajúci stav niektorých budov v území, zanedbaná technická infraštruktúra
- nedostatok odborných lekárov v regióne
- malý počet zariadení a služieb pre seniorov

Za oblasť technická infraštruktúra

- nedostatok pozemkov s dopadom na slabý rozvoj výstavby rodinných domov a bytov
- zlý technický stav chodníkov, ciest, kultúrnych pamiatok, verejných budov
- chýbajúce cyklistické chodníky a cesty pre peších
- nedostatočné investície do technickej infraštruktúry, zlý technický stav komunikácií
- nedostatočná dopravná obslužnosť – týka sa to najmä koncových obcí regiónu
- neschválená územnoplánovacia dokumentácia
- nevykonané komplexné pozemkové úpravy
- v obci Kraľovany špecifická situácia, kde je kataster obce limitovaný voľnou plochou na realizáciu akéhokoľvek druhu výstavby infraštruktúry (limity sú nastavené riekou Orava a Váh, železničnou traťou, plánovanou výstavbou diaľnice, ochrannými pásmami Národného parku Malá Fatra); z toho dôvodu je výstavba regulovaná a naviazaná len na intravilán obce a jeho najbližšiu perifériu

Za oblasť hospodárstva

- sťažený prístup podnikateľov k dostupným úverovým zdrojom
- nedostatočná podpora malého a stredného podnikania zo strany štátu
- administratívna náročnosť pri podnikaní
- odchod odborníkov v dôsledku nedostatku možností uplatniť sa
- výhodnejšie podmienky investovania v okolitých obciach a okresných mestách
- nedostatok pracovných príležitostí v obciach a okolí
- zlá finančná situácia obyvateľov a aj samospráv

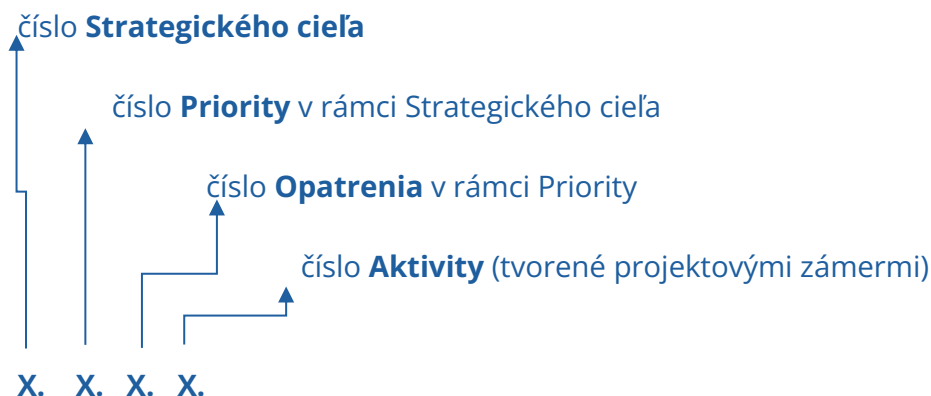
2.2 Vízia, ciele a priority regiónu

Vízia

Dolná Orava sa stane atraktívnym miestom pre život so širokou ponukou voľnočasových aktivít v oblasti kultúry a športu. Zabezpečí kvalitnú starostlivosť pre všetky skupiny obyvateľstva a bude schopné prilákať mladé rodiny na kvalitné bývanie, služby, príjemné trávenie voľného času. Rozvojom verejnej infraštruktúry a ochranou životného prostredia sa z Dolnej Oravy stane región s bohatou biodiverzitou a ponukou trávenia dovolenky pre všetky skupiny návštevníkov.

Na základe faktorov rozvoja a disparít a taktiež na základe zozbieraných viac ako 136 projektových zámerov (konkrétnych aktivít) boli stanovené nasledovné strategické ciele, ktoré zastrešujú stratégiu rozvoja Dolnej Oravy v piatich oblastiach. K uvedeným oblastiam patrí oblasť kultúry, športu a voľného času; oblasť životného prostredia; oblasť cestovného ruchu; oblasť obecnej infraštruktúry a verejných služieb a oblasť podnikania.

System číslovania je zvolený nasledovne:

Strategické ciele podľa vyššie uvedených oblastí možno identifikovať nasledovne v piatich cieľoch:

1. Zabezpečiť rozvoj kultúry, športu a voľnočasových aktivít v regióne Dolnej Oravy
2. Podporovať činnosti na zabezpečenie ochrany životného prostredia a rozšírenia obnoviteľných zdrojov energie na území Dolnej Oravy
3. Rozvíjať cestovný ruch v regióne Dolnej Oravy
4. Skvalitniť a budovať infraštruktúru obcí spoločne s verejnými službami pre obyvateľov Dolnej Oravy
5. Podpora podnikania a prílevu investícií do územia

3. PROGRAMOVÁ ČASŤ

3.1 Priority a opatrenia

Každý z nižšie uvedených strategických cieľov bude napĺňaný prostredníctvom niekoľkých priorít a opatrení. Tie sú nasledovné:

Strategický cieľ 1: Zabezpečiť rozvoj kultúry, športu a voľnočasových aktivít v regióne Dolnej Oravy

Priorita: 1.1 Investície do kultúry hmotného a nehmotného charakteru

Opatrenie: 1.1.1 Budovanie, osвета a propagácia kultúrnej infraštruktúry a podujatí v území

Priorita: 1.2 Investície do rozvoja športu a voľnočasových aktivít

Opatrenie: 1.2.1 Podpora rozvoja športovísk a športových plôch v území

1.2.2 Podporovanie existujúcich a nových voľnočasových aktivít pre obyvateľov a návštevníkov územia

Strategický cieľ 2: Podporovať činnosti na zabezpečenie ochrany životného prostredia a rozšírenia obnoviteľných zdrojov energie na území Dolnej Oravy

Priorita: 2.1 Investície do životného prostredia

Opatrenie: 2.1.1 Monitoring, podpora a osвета rozvoja infraštruktúry vo vzťahu k zachovaniu a rozšíreniu kvality životného prostredia

2.1.2 Optimalizácia zhodnocovania a zneškodňovania odpadov

2.1.3 Sanácia environmentálnych záťaží v regiónoch

2.1.4 Adaptačné opatrenia na zmiernenie dopadov klimatických zmien

2.1.5 Znižovanie energetickej náročnosti budov

Strategický cieľ 3: Rozvíjať cestovný ruch v regióne Dolnej Oravy

Priorita: 3.1 Zlepšiť ponuku a propagáciu cestovného ruchu v území

Opatrenie: 3.1.1 Využitie potenciálu kultúrno-historického dedičstva, služieb a odbornosti v regióne na tvorbu produktov a marketingu CR

Priorita: 3.2 Zvyšovanie počtu návštevníkov v území

Opatrenie: 3.2.1 Rozširovanie a rozvoj doplnkových služieb cestovného ruchu a budovanie drobnej infraštruktúry cestovného ruchu

Strategický cieľ 4: Skvalitniť a budovať infraštruktúru obcí spoločne s verejnými službami pre obyvateľov Dolnej Oravy

Priorita: 4.1 Dobudovanie miestnych komunikácií

Opatrenie: 4.1.1 Podpora výstavby a rekonštrukcie miestnych komunikácií (ciest, chodníkov, parkovísk a záchytných parkovísk, dopravných zariadení atď.)
4.1.2 Výstavba bezpečných komunikácií pre nemotorovú dopravu
4.1.3 Podpora výstavby infraštruktúry verejnej dopravy

Priorita: 4.2 Investovanie do verejnej infraštruktúry

Opatrenie: 4.2.1 Podpora skvalitnenia verejnej infraštruktúry v regióne (verejné budovy, verejné osvetlenie, kamerový systém, verejný rozhlas, interiéry verejných budov, materiálovo – technické vybavenie budov)
4.2.2 Rozvoj verejných služieb v regióne
4.2.3 Vytvorenie podmienok pre život mladých ľudí

Priorita: 4.3 Investovanie do technickej infraštruktúry

Opatrenie: 4.3.1 Budovanie nových a rekonštrukcia existujúcich inžinierskych sietí (kanalizácia, vodovod, ČOV)
4.3.2 Zlepšenie stavu/revitalizácia verejnej zelene v území

Strategický cieľ 5: Podpora podnikania a prílevu investícií do územia

Priorita: 5.1 Využitie voľných pozemkov v regióne na podnikanie a výstavbu

Opatrenie: 5.1.1 Vysporiadanie vlastníckych vzťahov pozemkov
5.1.2 Ukončenie pozemkových úprav
5.1.3 Tvorba projektovej a územnoplánovacej dokumentácie

Priorita: 5.2 Podpora ekologicky vhodnej výroby a a príchod firiem s pridanou hodnotou

Opatrenie: 5.2.1 Podpora tradičnej výroby a služieb

Priorita: 5.3 Moderná samospráva

Opatrenie: 5.3.1 Podpora sieťovania, rozširovanie a upevňovanie partnerstiev

Ako môžeme vidieť, tak v rámci piatich strategických cieľov je navrhnutých **11 priorít** rozvoja územia, ktoré sa budú naplňovať prostredníctvom definovaných **21 opatrení**.

4. REALIZAČNÁ ČASŤ A FINANČNÝ PLÁN

4.1 Akčný plán, projektové zámery a financovanie aktivít

Akčný plán na roky 2024 – 2030 bol pripravený na základe podkladov a návrhov, ktoré spracovali jednotlivé samosprávy obcí Dolnej Oravy prostredníctvom svojich starostov resp. poverených zamestnancov. Jednotlivé návrhy, členené podľa špecifických oblastí rozvoja, reflektujú na ciele vyjadrené v operačných programoch, najmä OP Slovensko, Programe rozvoja vidieka SR, Plánu obnovy SR, SPP vrátane nástroja Leader a programoch cezhraničnej spolupráce, najmä INTERREG V-A SR-ČR a PL-SK, Pláne obnovy SR okrajovo iných štrukturálnych a finančných nástrojov a investičných fondov. Všetky navrhované opatrenia sú v súlade s platným PHRSR Žilinského samosprávneho kraja.

Nižšie sú uvedené konkrétne projektové zámery samospráv Dolnej Oravy, ktoré tvoria jednotlivé aktivity. Dohromady bolo v dotazníkovom prieskume zozbieraných viac ako **136 projektových zámerov – aktivít**. Aj na základe nich preto boli navrhnuté vybrané opatrenia. Taktiež uvádzané merateľné ukazovatele budú platiť pre celý región, nielen pre samosprávy uvedené pri jednotlivých projektových zámeroch – aktivitách.

1.1.1 Budovanie, osвета a propagácia kultúrnej infraštruktúry a podujatí v území

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobie	Zdroje financovania
Oravský Poruba	1.1.1.1 Rekonštrukcie a interiérové vybavenia kultúrnych domov	230	Program Slovensko
Veličná		/	Plán obnovy SR
Žaškov	1.1.1.2 Rekonštrukcie historických budov	(2024-2026)	INTERREG PL-SK
	1.1.1.3 Budovanie galérii a múzeí		Nadačné fondy
	1.1.1.4 Budovanie amfiteátrov a oddychových zón		Nórsky finančný mechanizmus
	1.1.1.5 Propagácia ľudovej kultúry		a finančný mechanizmus EHP
			Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet zrekonštruovaných kultúrnych objektov	počet	3

Množstvo uskutočnených aktivít na podporu kultúry	počet	6
---	-------	---

1.2.1 Podpora rozvoja športovísk a športových plôch v území

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová	1.2.1.1 Výstavba a vybavenie detských ihrísk	431	Program Slovensko
Istebné	1.2.1.2 Výstavba a vybavenie dopravných ihrísk	/	Plán obnovy SR
Kraľovany	1.2.1.3 Výstavba a rekonštrukcie klzísk pre zimné športy	(2024-2030)	INTERREG PL-SK
Oravská Poruba	1.2.1.4 Výstavba multifunkčných ihrísk a exteriérových ihrísk		Nadačné fondy
Veličná	1.2.1.5 Budovanie športových areálov, posilňovní		Nórsky finančný mechanizmus a finančný mechanizmus EHP
Žaškov	1.2.1.6 Budovanie a rekonštrukcia podpornej športovej infraštruktúry (šatne, WC..)		Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vybudovaných alebo zrekonštruovaných športovísk	počet	8
Aktivity vykonané na podporu rozvoja športu v území	počet	11

1.2.2 Podporovanie existujúcich a nových voľnočasových aktivít pre obyvateľov a návštevníkov územia

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Párnica	1.2.2.1 Budovanie náučných chodníkov	335	Program Slovensko
Veličná	1.2.2.2 Budovanie komunitných centier	/	SPP
Vyšný Kubín		(2024-2029)	INTERREG FMP PL-SK
Žaškov			Nadačné fondy
Oravská Poruba			Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vybudovaných náučných chodníkov a trás	počet	3
Počet aktivít zrealizovaných na podporu rozvoja voľnočasových aktivít v území	počet	4

2.1.2 Optimalizácia zhodnocovania a zneškodňovania odpadov

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová	2.1.2.1 <i>Budovanie zberných dvorov a zberných miest</i>	1.505	Program Slovensko
Istebné		/	
Kraľovany	2.1.2.2 <i>Budovanie obecných kompostovísk</i>	(2024-2028)	SPP
Vyšný Kubín			Envirofond
Žaškov	2.1.2.3 <i>Nákup komunálnej techniky slúžiacej na optimalizáciu zhodnocovania a zneškodňovania odpadov</i>		Vlastné zdroje
Oravská Poruba			

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vybudovaných zberných dvorov alebo zberných miest	počet	7
Počet vybudovaných obecných kompostovísk	počet	1

2.1.4 Adaptačné opatrenia na zmiernenie dopadov klimatických zmien

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Istebné	2.1.4.1 <i>Čistenie, úprava a regulácia vodných tokov</i>	208	Program Slovensko
Žaškov		/	
Veličná	2.1.4.2 <i>Budovanie protipovodňových opatrení</i>	(2024-2030)	SPP
Oravská Poruba			Envirofond

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet realizovaných protipovodňových opatrení	počet	3
Počet adaptačných aktivít na vodných tokoch	počet	2

2.1.5 Znižovanie energetickej náročnosti budov

Miesto realizácie / realizátor	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobie	Zdroje financovania
Párnica	2.1.5.1 Znižovanie energetickej náročnosti, zatepľovanie kultúrnych domov	1.050	Program Slovensko
Žaškov		/	Plán obnovy SR
Oravská Poruba	2.1.5.2 Znižovanie energetickej náročnosti, zatepľovanie základných a materských škôl	(2024-2030)	Envirofond
	2.1.5.3 Znižovanie energetickej náročnosti obecných úradov		Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet verejných budov so zníženou energetickou náročnosťou	počet	3

2.2.1 Rozširovanie technológií OZE na území Dolnej Oravy

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobie	Zdroje financovania
Istebné	2.2.1.1 Realizácia FTVE zdrojov na verejných budovách obcí	750	Program Slovensko
Vyšný Kubín		/	Plán obnovy SR
Žaškov	2.2.1.2 Výstavba vodných elektrární	(2024 - 2025)	
	2.2.1.3 Optimalizácia vykurovacích systémov zavedením OZE		

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet inštalovaných fotovoltických zdrojov energie	počet	3
Počet inštalovaných technológií OZE	počet	3

3.1.1 Využitie potenciálu kultúrno-historického dedičstva, služieb a odbornosti v regióne na tvorbu produktov a marketingu CR

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Párnica Žaškov	3.1.1.1 <i>Tvorba propagačných materiálov a monografií obce</i>	65 /	INTERREG PL-SK, SR-CR
	3.1.1.2 <i>Budovanie pamätných izieb</i>	(2024)	Dotácia a granty Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vytvorených produktov cestovného ruchu	počet	2
Počet marketingových výstupov regiónu	počet	1

3.2.1 Rozširovanie a rozvoj doplnkových služieb cestovného ruchu a budovanie drobnej infraštruktúry cestovného ruchu

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová	3.2.1.1 <i>Budovanie infokioskov</i>	205	Program Slovensko
Veličná	3.2.1.2 <i>Budovanie vyhliadkových veží</i>	/	INTERREG PL-SK
Vyšný Kubín	3.2.1.3 <i>Budovanie odдыхových zón a parkov</i>	(2025-2027)	
Žaškov	3.2.1.4 <i>Budovanie náučných chodníkov</i>		

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet prvkov drobnej infraštruktúry na podporu CR	počet	4

4.1.1 Podpora výstavby a rekonštrukcie miestnych komunikácií (ciest, chodníkov, parkovísk a záchytných parkovísk, dopravných zariadení atď.)

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Istené	4.1.1.1 <i>Budovanie a rekonštrukcie lavíc, mostov</i>	4.226	Program Slovensko
Kraľovany		/	SPP
Vyšný Kubín	4.1.1.2 <i>Budovanie a rekonštrukcie miestnych komunikácií a mostov</i>	(2024-2030)	Vlastné zdroje
Žaškov			
Oravská Poruba	4.1.1.3 <i>Budovanie, rekonštrukcie chodníkov</i>		
	4.1.1.4 <i>Rekonštrukcie a obnova autobusových zástaviek</i>		
	4.1.1.5 <i>Budovanie parkovacích miest</i>		
	4.1.1.6 <i>Budovanie poľných ciest po pozemkových úpravách</i>		

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Dĺžka vybudovaných/zrekonštruovaných chodníkov	km	4
Dĺžka vybudovaných/zrekonštruovaných ciest	km	5
Počet projektov zameraných na budovanie miestnych komunikácií a chodníkov	počet	13

4.1.2 Výstavba bezpečných komunikácií pre nemotorovú dopravu

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Žaškov	4.1.2.1 <i>Budovanie cyklotrás/cyklochodníkov</i>	150	Program Slovensko
Veličná	4.1.2.2 <i>Budovanie doplnkovej infraštruktúry pre nemotorovú dopravu (cyklostojany, cykloprístrešky a mobiliár)</i>	/ (2024-2027)	INTERREG PL-SK/SK-CZ Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Dĺžka vybudovaných alebo vyznačených cyklochodníkov/cyklotrás	km	5
Vybudovaná doplnková infraštruktúra pre nemotorovú dopravu	počet	1

4.1.3 Podpora výstavby infraštruktúry verejnej dopravy

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová	4.1.3.1 Rekonštrukcie a budovanie autobusových zastávok	67	SPP
Párnica		/	Vlastné zdroje
Vyšný Kubín		(2025)	

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vybudovaných/zrekonštruovaných autobusových zastávok	počet	5

4.2.1 Podpora skvalitnenia verejnej infraštruktúry v regióne (verejné budovy, verejné osvetlenie, kamerový systém, verejný rozhlas, interiéry verejných budov, materiálno - technické vybavenie budov)

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Celé územie obcí Dolnej Oravy	4.2.1.1 Rekonštrukcie a vnútorné vybavenie hasičských zbrojníc	4.398	Program Slovensko
	4.2.1.2 Rekonštrukcie, výstavby a modernizácie domov smútku, urnových stien a cintorínov	/	INTERREG PL-SK/SK-CZ
	4.2.1.3 Modernizácia a výstavba kamerových systémov	(2024-2030)	SPP
	4.2.1.4 Modernizácia a výstavba verejného osvetlenia		Plán obnovy SR
	4.2.1.5 Modernizácia a výstavba miestneho rozhlasu a optickej siete internetu		Vlastné zdroje
	4.2.1.6 Rekonštrukcie obecných úradov		

- 4.2.1.7 Budovanie nabíjacej infraštruktúry
- 4.2.1.8 Budovanie knižníc
- 4.2.1.9 Oddychové zóny
- 4.2.1.10 Infraštruktúra nabíjacích staníc
- 4.2.1.11 Revitalizácia verejných priestorov a námestí
- 4.2.1.12 Bezbariérové úpravy verejných budov

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet zrekonštruovaných verejných budov	počet	2
Počet inštalovaných kamerových systémov	počet	2
Počet zrekonštruovaných/modernizovaných cintorínov	počet	2
Počet vybudovaných/modernizovaných rozhlasov	počet	2
Počet prvkov verejnej nabíjacej infraštruktúry	počet	3
Počet vybudovaných alebo obnovených domov smútku	počet	3

4.2.2 Rozvoj verejných služieb v regióne

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Žaškov	4.2.2.1 Zriadenie komunitného centra	930	Program Slovensko
Veličná	4.2.2.2 Budovanie detských jasí	/	Vlastné zdroje
	4.2.2.3 Budovanie sociálnych zariadení pre seniorov	(2025-2028)	
	4.2.2.4 Rekonštrukcie verejných priestorov za účelom poskytovania služieb pre občanov		

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet nových poskytovaných služieb v regióne	počet	3
Počet vybudovaných komunitných centier	počet	1
Počet vybudovaných zariadení pre seniorov	Počet	1

4.2.3 Vytvorenie podmienok pre život mladých ľudí

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Istebné Veličná	4.2.3.1 <i>Budovanie bytových domov a nájomných bytov</i>	1.700 / (2024-2026)	Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet nových nájomných bytov	počet	6

4.3.1 Budovanie nových a rekonštrukcia existujúcich inžinierskych sietí (kanalizácia, vodovod, ČOV, rozširovanie sietí elektrickej energie)

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Celé územie obcí Dolnej Oravy	4.3.1.1 <i>Budovanie a rozširovanie vodovodu</i>	15.010 /	Program Slovensko
	4.3.1.2 <i>Budovanie a rozširovanie kanalizácie</i>	(2024-2029)	Plán obnovy SR
	4.3.1.3 <i>Budovanie a rozširovanie ČOV</i>		SPP
	4.3.1.4 <i>Budovanie a rozširovanie plynovodu</i>		Vlastné zdroje
	4.3.1.5 <i>Budovanie a rozširovanie NN sietí a optických sietí</i>		

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Zvýšenie odkanalizovania územia	percento	5 %
Počet obcí s vybudovanou vodovodnou sieťou	počet	1
Počet obcí s budovanou kanalizačnou sieťou	počet	3

4.3.2 Zlepšenie stavu/revitalizácia verejnej zelene v území

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Žaškov	4.3.2.1 <i>Úprava a údržba zelene v obciach</i>	110	SPP

Oravská Poruba Kraľovany	4.3.2.2 <i>Revitalizácia parkov, oddychových zón a verejných priestranstiev</i>	/	Vlastné zdroje
		(2026-2030)	

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet aktivít vykonaných na podporu zlepšenia stavu verejnej zelene	počet	3

5.1.1 Vysporiadanie vlastníckych vzťahov pozemkov

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Istebné	5.1.1.1 <i>Vysporiadanie pozemkov v obci</i>	30 / (2024)	Vlastné zdroje

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Vysporiadané pozemky	m ²	1000

5.1.2 Ukončenie pozemkových úprav

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová Oravská Poruba	5.1.2.1 <i>Pozemkové úpravy v území a vysporiadanie pozemkov</i>	59 / (2025)	Vlastné zdroje Štátny rozpočet

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vykonaných pozemkových úprav v regióne	počet	2

5.1.3 Tvorba projektovej a územnoplánovacej dokumentácie

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Žaškov	5.1.3.1 Tvorba, aktualizácie a doplnky územnoplánovacej dokumentácie	75	Vlastné zdroje
Jasenová		/ (2024-2025)	

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet vytvorených územných plánov, ich doplnkov alebo aktualizácií	počet	2

5.3.1 Podpora sietovania, rozširovanie a upevňovanie partnerstiev

Miesto realizácie / realizátor projektu	Aktivita	Rozpočet v tis. €/ obdobia	Zdroje financovania
Jasenová	5.3.1.1. Tvorba nových partnerstiev	22 / (2025)	INTERREG PL-SK/SK-CZ

Merateľné ukazovatele aktivít

Merateľný ukazovateľ	Jednotka	Plánovaná hodnota ku koncu roka 2030
Počet realizovaných workshopov, seminárov, konferencií	počet	1
Počet nadviazaných partnerstiev	počet	1

5. ZÁVER

Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy je strategickým rozvojovým dokumentom ôsmich samospráv z okresu Dolný Kubín, ktoré využili možnosť vytvorenia spoločného rozvojového dokumentu pre programové obdobie 2021-2027.

Samotný dokument pozostáva zo štyroch hlavných častiach, v ktorých sme priniesli detailné informácie o potenciály ľudských zdrojov v území, existujúcej infraštruktúry, hospodárstve, cestovnom ruchu a ekonomike územia. Pomocou pri tvorbe programu boli aj tri dotazníkové šetrenia (predstavitelia samospráv, poslanci obecných zastupiteľstiev a obyvatelia regiónu, projektové zámery samospráv). Na základe vstupných informácií bola vytvorená SWOT analýza, ktorá je prehľadne rozdelená do niekoľkých oblastí.

Vďaka určeným hlavným faktorom a disparitám rozvoja spomínaného územia bolo možné stanoviť 5 strategických cieľov, 11 priorít a 21 opatrení s viac ako 136 projektovými zámermi – aktivitami, ktoré budú tvoriť základ realizovaných aktivít územia až do roku 2030. Ako hlavné ciele rozvoja boli určené:

- Zabezpečiť rozvoj kultúry, športu a voľnočasových aktivít v regióne Dolnej Oravy
- Podporovať činnosti na zabezpečenie ochrany životného prostredia a rozšírenia obnoviteľných zdrojov energie na území Dolnej Oravy
- Rozvíjať cestovný ruch v regióne Dolnej Oravy
- Skvalitniť a budovať infraštruktúru obcí spoločne s verejnými službami pre obyvateľov Dolnej Oravy
- Podpora podnikania a prílevu investícií do územia

Pracovná skupina, ktorá sa podieľala na tvorbe dokumentu dopracovala obsah do podoby podľa zákona č.309/2014 Z. z. s ohľadom nielen na nové programové obdobie 2021 - 2027, ale aj nad rámec tohto obdobia. Dôvodom je skúsenosť s preklenutím programových období, kedy súčasne s prípravou nového obdobia nastáva aj nápor na prípravu plánovacích dokumentov. Aby nedošlo k takejto situácii na prelome programových období, boli aktivity v dokumente naplánované až do roku 2030.

Spoločný program rozvoja je otvorený dokument, ktorý v prípade podstatných zmien bude možné podľa potreby aktualizovať, a po schválení jednotlivých zastupiteľstiev obcí v zmysle zákona, bude slúžiť ako aktualizovaný dokument v programovom období 2021-2027.

Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy 2024 – 2030 bol schválený Obecným zastupiteľstvom obce....., dňa..... Uznesením č.

Podpis štatutárneho zástupcu:

Pečiatka:

6. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ČAPLOVIČ, P. 1986. *Dolný Kubín*. Dolný Kubín : Osveta, 1986. 296 s.
- MV SR 2007. Stručný prehľad územného a správneho členenia Slovenska. Bratislava, 2007, 117 s.
- MŽP SR 2002. *Atlas krajiny Slovenskej republiky*, 1.vyd. Banská Štiavnica : Esprit, 2002. 325 s. ISBN 80-88833-27-2
- *Spoločný program rozvoja obcí Dolnej Oravy 2015-2023*
- WASS, D. 1988. *Regionálne geologické členenie Západných Karpát a severných výbežkov panónskej panvy na území ČSSR*. Bratislava : Geologický ústav Dionýza Štúra, 1988. 140 s.
- <http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>
- <http://www.statistics.sk/pls/elisw/utlData.htmlBodyWin?uic=80>
- http://www.trstensky.sk/sp_orava_dejiny_01.htm
- webstránky obcí Dolnej Oravy

7. PRÍLOHY

- Indikatívne zoznamy projektových zámerov